

A partir de l'estudi de Ramon Reixach i Puig, podem considerar la nissaga Ferrer, titular de l'escrivania local, com la primera família de patricis de Mataró. L'ascens dels Ferrer corre paral·lel al despertar d'una vila que al segle XVI passa de petit nucli rural a tenir síndic a Corts dins del Braç Reial.

El paper dels Ferrer fou clau en aquest despertar i en la integració tant política com econòmica de Mataró en l'espai català de l'Alta Edat Moderna.

ELS FERRER DE MATARÓ I EL REIALISME CONSTITUCIONAL CATALÀ Aproximació de la seva aportació al desenvolupament i integració político-econòmica de la vila de Mataró a la Catalunya de l'Alta Edat Moderna

«De la mateixa manera que el govern d'un rei és el millor,
el govern d'un tirà és el pitjor.»

(Sant Tomàs d'Aquino, *De Regno*, llibre primer, capítol III)

ELS FERRER I ELS NEGOCIS DE LA MONARQUIA A LA CATALUNYA DEL SEGLE XV

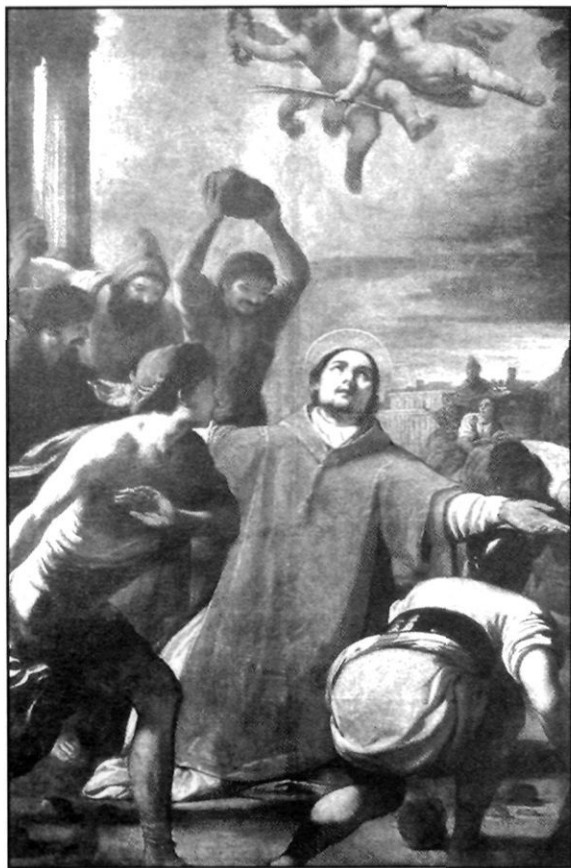
«Lo Fferrer de Mataró» i la diferenciació pagesa baix-medieval

El 19 d'agost de 1390 Berenguer Ferrer, prevere beneficiat de la catedral de Barcelona, fundava el benefici de Sant Esteve a l'altar de la mateixa dedicació de la parroquial de Santa Maria de Mataró, altar documentat ja el 1176. El patronat del benefici quedava reservat als hereus de les cases Ferrer i Morot de la capital del Maresme.¹

Uns anys abans, en la nòmina de les famílies de Mataró del capbreu elaborat entre 1369 i 1377 per ordre de Pere de Màrgens, el nou senyor feudal que havia comprat la senyoria de Mataró l'any 1366, figura com a home propi dels Màrgens, «lo Fferrer de Materó». Formava part dels residents de la vila, l'antiga *civitas fracta*, arraulida sota l'església parroquial de Santa Maria de Mataró. El mateix mas «lo ferrer de Materó» apareix igualment entre els que pagaven l'exacció del lloçol, el

gravamen per a la utilització de la ferreria, un dels monopolis de la senyoria. En aquesta nòmina de contribuents, inclosa al capbreu de Pere de Màrgens, «lo ferrer de Materó» forma part d'aquells que pagaven la màxima quota, dues quarteres d'ordi, que corresponia als masos que disposaven d'una parella de bòvids per fer sementera.² Desconeixem, però, els lligams d'aquesta casa Ferrer amb Berenguer Ferrer, ja que en el capbreu de Pere de Màrgens apareix un segon «lo ferrer», en aquest cas un home propi del batlle a Mataró i entre els contribuents del lloçol «lo mas del Fabrer» al veïnat de Valldeix, amb una quota de quartera i mitja.

El benefici de Sant Esteve era dotat, l'any 1421, amb una renda anual de trenta-cinc lliures. L'import, considerable per a l'època, podria relacionar la figura del seu fundador, Berenguer Ferrer, amb «lo Fferrer de Mataró», un dels masos més pròspers de la vila i terme. Com ha destacat la doctora Coral Cuadrada, al Baix Maresme, a la baixa edat mitjana «ni tots els camperols eren iguals ni la seva condició jurídica mostra indicis d'homogeneïtat».³

La *Lapidació de sant Esteve*, obra d'Antoni Viladomat, provinent de l'antic altar beneficiat de Sant Esteve de Santa Maria de Mataró. És la millor obra de Viladomat que Santa Maria conserva.

Basilica de Santa Maria. Capella de Sant Joan.
Fotografia Ramon Reixach.

comunitària de la població, una mena de «revulsiu» contra el feudal, en paraules de Joaquim Llovet.⁷ Apareixen, aleshores, les primeres notícies de l'existència, al terme de Mataró, del sacramental o sometent dels homes lliures i les actuacions de la *Universitat de Mataró com a subjecte jurídic*, tot i la presència anterior de «prohoms». Un Bernat Ferrer apareix entre el cinquanta-vuit caps de casa que van participar en l'assemblea que acordà establir un impost entre els veïns, l'onzè, el 1392, per tal de poder fer front a les pensions dels censals que la *Universitat de Mataró* havia hagut de manllevar a diferents persones, àdhuc de Barcelona, «per rahó de les questions, plets e litigis».⁸

L'any 1397 Bernat Ferrer de Mataró tancava un contracte amb Francesc Ferran de Barcelona, mercader, pel qual el primer lliurava al segon deu dotzenes de coltells amb beïna que havien de ser portats a Sicília. Ferran, els hauria de transportar en el seu propi vaixell, vendre, i amb el seu fruit comprar una esclava circassiana o russa que hauria de lliurar al mateix Ferrer.⁹

Contemporàniament a Barcelona, poc abans de morir, l'any 1398, Guillem Ferrer, mercader, retornava de Sicília en què seria el darrer viatge de la seva vida en aquest món. D'allí havia portat, amb les mercaderies, algunes esclaves i un esclau.¹⁰ Guillem Ferrer, que havia estat diputat reial del General (1380-1383) i en diverses ocasions conseller de Barcelona,¹¹ deixà una filla casada i quatre fills menors, entre els quals Bernat Ferrer. En l'inventari postmortem de Guillem Ferrer és present un segell amb la imatge de sant Bartomeu,¹² onomàstic que apareixerà lligat a la família Ferrer.

El fill de Guillem, Bernat Ferrer, es relacionà comercialment amb els Gualbes i amb els Gibert, mercaders barcelonins.¹³ L'any 1417 Bernat Ferrer havia de rebre d'un tal P. Roure un canvi de 200 ducats venecians que portava en comanda d'Alberto Ferrari, factor de Berenguer Gibert, mercader de Barcelona, des d'Itàlia, per tal de comprar esclaus i esclaves.¹⁴

L'any 1419 Bernat Ferrer, un dels parroquians que serien cridats a declarar en la visita pastoral de 1421 a la parròquia de Mataró,¹⁵ es negava a formar part del sindicat que havien fermat els habitants del terme per tal d'aconseguir recursos i poder negociar el traspàs de la senyoria de Mataró

La integració del camp i la ciutat. Els Ferrer a Mataró i a Barcelona

L'any 1339 Arnau Ballester, conseller del rei, havia comprat la senyoria del castell de Mataró per 145.000 sous. L'any següent, Berenguer de Relat, tresorer del rei, passava a ser senyor feudal del castell de Fels al Baix Llobregat. Pere Desbosch (+1368), el Vell, ciutadà de Barcelona, canceller i escrivà de ració del rei, comprava en subhasta pública els castells de Sant Vicenç i de Vilassar i la jurisdicció plena dels seus termes els anys 1352 i 1360.⁴ Pere de Màrgens,⁵ escrivà del racional, comprava per 6.500 lliures el castell de Mataró (1366). Segons Coral Cuadrada, es tracta de burgesos ciutadans de Barcelona «membres del més alt funcionariat» que manifesten un interès per la terra com a font de rendes. Inversions en senyories feudals a les comarques limítrofes a la de la capital del Principat, on actuaran «com a potents feudals, adoptant les formes i els gestos de la noblesa, essent l'expressió física del seu poder la possessió del castell»,⁶ amb les formes i gestos feudals de la noblesa, però amb voluntat de fer-ne inversió i d'esperar-ne rendiment.

La gestió de la senyoria de Mataró i de la seva castellania, comprada aquesta darrera el 1369 per 13.000 sous també pels Màrgens, atia l'associació

a la Corona en perjudici dels Màrgens. A Bernat Ferrer, ciutadà de Barcelona, però veí de Mataró, li foren confiscats alguns béns en garantia, entre els quals el seu esclau i esclaves. Finalment li serien restituïts en haver-se ofert a estar en allò que disposés el batlle general de Catalunya, Pere Basset.¹⁶ La negativa de Bernat Ferrer a sindicarse podria derivar d'algun lligam amb els de Màrgens. L'any 1424 Bernat Ferrer, ciutadà de Barcelona, habitant a la vila de Mataró, propietari d'Andreu, de vint-i-cinc anys, era un dels quatre residents a Mataró¹⁷ posseïdors d'esclaus.

Les coincidències onomàstiques i cronològiques sembla que poden portar-nos a l'escenari d'un llinatge Ferrer amb dues branques repartides entre Mataró i Barcelona, en el qual encaixaria la persona de Berenguer Ferrer, fundador del benefici de Sant Esteve. De ser el cas, estaríem davant d'un exemple del procés de simbiosi, descrit per Jacques Heers, de complementarietat i integració creixent de la vida rural i la ciutat medieval canalitzada pels lligams de nobles i mercaders urbans amb les seves poblacions rurals d'origen.¹⁸ Lligams de protecció, econòmics, familiars i polítics que formaren l'entramat de la ciutat amb el seu hinterland. Un procés que tindrà en el carreratge amb Barcelona de diferents poblacions més o menys llunyanes a ella —una d'elles Mataró— la seva manifestació a nivell institucional.

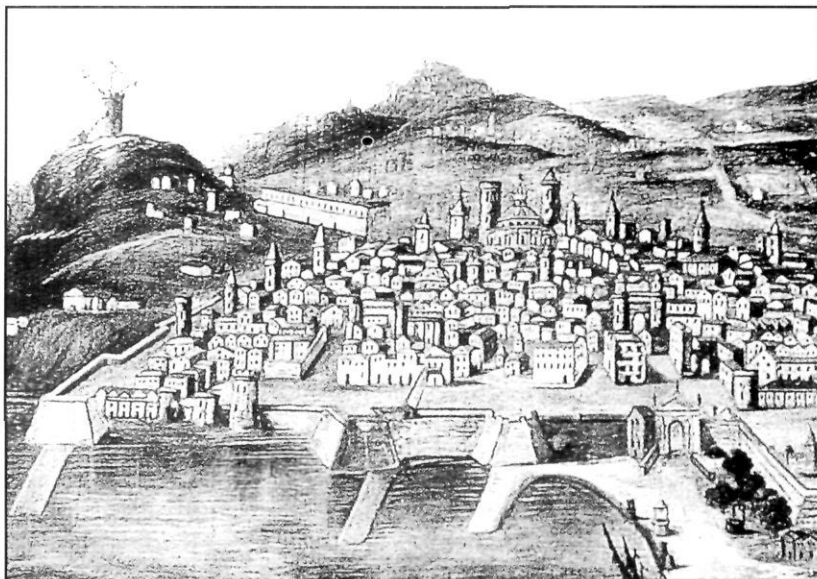
«Feels e obedients» al rei

És prou sabut que darrera la vinguda i al costat del govern de la nova dinastia dels Trastàmars, aparegueren un seguit de famílies vinculades de manera creixent a la nova Casa reial. Foren els nous homes del rei. Sota la seva alta protecció i patronatge es teixí una malla de confiança horitzontals i verticals que va agrupar aquells llinatges més promptes a servir en els negocis polítics i econòmics de la Monarquia. Serveis recompensats amb càrrecs a la Cúria reial, pensions, honors o senyories feudals. Negocis d'una monarquia que demanaven homes «feels e obedients» que mobilitzessin amb rapidesa recursos humans, financers o naviliers, sigui en època de guerra o de pau. Noves necessitats que demanaren major velocitat i flexibilitat de resposta i que superaven antigues formes de relació del rei amb els senyors de

vassalls. Noves oportunitats per a petits senyors feudals, burgesos i juristes amb ganes d'acudir a la crida de la Monarquia.

Entre els primers, destacarà Lluís de Requesens i de Relat, baró de la costanera vila i terme d'Altafulla, qui havia estat a començament de segle, i amb anterioritat a Pere Basset, batlle general de Catalunya, i contemporàniament a Basset, governador general del Principat (1415-1426). Requesens apuntà maneres en la seva decidida oposició al comte d'Urgell durant el procés successor a la Corona precipitat per la mort de Martí l'Humà.¹⁹ Una situació semblant a la de Bernat de Gualbes, membre d'una família de banquers relacionada comercialment i familiarment amb la família Ferrer de Barcelona,²⁰ l'únic dels compromissaris catalans que votà a favor del candidat Ferran d'Antequera a Casp.

Entre els juristes trobem els Basset, els quals actuaren ja durant el breu regnat de Ferran d'Antequera en la continuació del procés, encetat pel seu predecessor, de recuperació de senyories feudals. El juny de 1413, el rei aconseguí de les Corts, reunides a Barcelona, un donatiu de cent mil lliures que haurien de ser íntegrament invertides en la recuperació de patrimoni reial alienat. Amb aquesta finalitat es va crear una comissió de «quitadors» de patrimoni, que s'havia d'encarregar d'esbrinar i de dictaminar quins eren els llocs lluibles, susceptibles de ser recuperats, i també de decidir com havia de distribuir-se el donatiu de cent mil lliures. Entre aquests «quitadors» figura Francesc Basset, doctor en lleis i ciutadà de Lleida.²¹ Un dels termes lluibles fou el del castell de Mataró, que s'incorporaria a la Corona l'any 1419 després que els seus habitants passessin també per caixa.

La ciutat i el port de Barcelona (s. XVII).

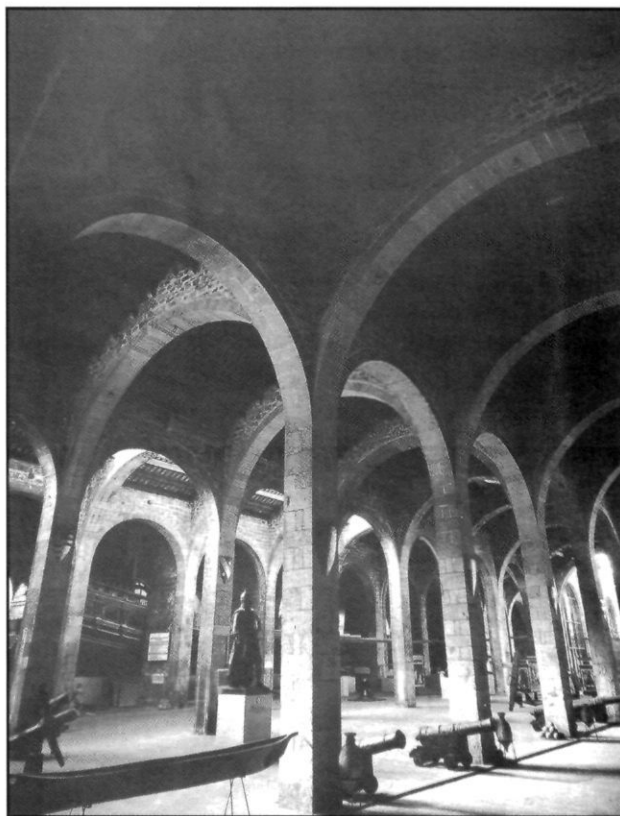
Al costat dels Basset apareix la persona de Pere Destorrent, mercader de Barcelona, que, com a batlle de Barcelona, es desplaçà a Mataró el novembre de 1424 per tal de constrènyer tots els homes del terme, per ordre del rei Alfons el Magnànim, a signar el sindicat que permetria recollir els mil cent florins necessaris per pagar i tramitar el privilegi del carreratge amb Barcelona.²² Joaquim Llovet ha remarcat els lligams²³ de Pere Basset, jurista i alt magistrat reial, amb Pere Destorrent, que l'any 1421 esdevenia el primer arrendatari dels impostos de la Universitat de Mataró, a la qual el propi Destorrent havia avançat diners en més d'una ocasió.²⁴ Fins i tot Pere Basset havia finançat la Universitat de la capital del Maresme, utilitzant el nom de Pere Destorrent. Destorrent seria un dels marmessors de Basset.

L'any 1427 Pere Destorrent comprava als antics senyors feudals, els Torres –hereus dels Màrgens–, la castellania del castell de Mataró amb els seus béns, drets i jurisdiccions per 22.000 sous.²⁵ En data desconeguda, propera a 1427 però posterior a 1419, el batlle general, Joan de Corbera, venia a Bernat Ferrer, «civi Barcinone habitatore villa de Matarone» el dret d'explotació de les carnisseries, la veda del vi (monopoli de venda a la menuda) i els de l'escrivania i notaria de Mataró, segregats tots ells dels béns de la Corona. El traspàs d'aquests drets a Bernat Ferrer, el primer titular privat conegut de l'escrivania, tal com ha exposat Joan Giménez,²⁶ conculcava el privilegi promulgat el 1419 per Alfons IV, pel qual la senyoria, que no castellania, del terme del castell de Mataró, passava a la Corona sense poder alienar a tercers els drets que contenia. Les necessitats financeres de la Corona, satisfetes per uns mercaders i banquers sol·lícits, cada vegada més lligats als negocis de la Monarquia, pesaren més que el respecte a la Carta de 1419 i la coherència de la política reial de recuperació de patrimoni.

En els negocis de la Monarquia. Un patronatge econòmic

Els lligams dels mercaders i banquers Ferrer amb els Destorrent, passarien aviat pel tàlem matrimonial. Pere Destorrent, el Vell, el nou titular de la castellania de Mataró, establí amistat amb el gran protector de la Busca, Galceran de Requesens i Santa Coloma (+1465), fill de Lluís de Requesens.

Galceran de Requesens, format a la cort d'Alfons el Magnànim, on visqué la gestació del nou pensament polític cesarista, destacà per la seva oposició a l'oligarquia municipalista de Barcelona, la qual el féu arrestar, l'any 1435, tot i ser batlle

Interior de les Drassanes de Barcelona (sic).

general de Catalunya. Alliberat, retornà al Principat premiat pel rei amb el càrrec de governador general i la donació de la baronia de Molins de Rei i la parròquia de la Santa Creu d'Olorda, la qual fou impugnada per la ciutat de Barcelona. Com a governador general tornà a enfrontar-se al Consell de Cent l'any 1447. Galceran de Requesens «pertanyia al cercle de consellers més íntims del rei, al qual havia fet bons serveis a Itàlia, sobretot com a propietari de naus, que era una circumstància de gran interès per al rei».²⁷ Armador d'embarcacions, compatibilitzà les accions corsàries a alta mar al servei de la Corona aragonesa amb els negocis mercantils. El seu germà, Bernat de Requesens (+1465), patró mariner, propietari de *La Falomenegua*, col·laborà igualment amb el rei. Els germans Requesens serviren la Monarquia a l'armada reial, vinculats, com destacà Jaume Vicens Vives, a la política expansionista d'Alfons IV.

«Alfons i els seus cavallers, no solament feien la guerra i de tant en tant s'ocupaven d'humanitats, ans amb un sentit pràctic de la vida, tenien naus i galeres que trastejaven per la Mediterrània. Després de la experiència veneciana i genovesa –fer el comerç amb naus especialitzades–, la tècnica mercantívol·la havia imposat construccions navals de molt més alt tonatge que les antigues coques mediterrànies, les que havien fet, amb les galeres,

la fortuna de la burgesia barcelonina... Doncs bé, en aquestes embarcacions desproporcionades, que queien fora de l'abast del navilier comú, Alfons i els de la seva cort, com els Requesens o els Cocentaina, hi invertiren part dels capitals que havien aplegat amb llurs conquestes. Segons les indicacions de Marinescu, que confirmen molts altres textos documentals, el Magnànim posseïa una flota comercial que en 1466 es componia de dues naus i deu grosses galeres i algunes galiasses, amb les quals venia blat a l'emperador de Constantinoble, oli, sabó i nous al soldà d'Alexandria, sucre en diversos llocs i teixits fins de Flandes a la Mediterrània».²⁸

La vinculació d'aquestes famílies amb els negocis de la Monarquia no va excloure el manteniment de negocis amb d'altres agents privats o institucionals catalans. Guillem Ferrer i el seu fill Bernat Ferrer (+c 1425) feren negocis per l'espai mediterrani a començament de segle i acudiren a les demandes de diner del General.²⁹ Un altre membre del llinatge, Antoni Pere Ferrer i Girona, abat de Montserrat (1450-1471+), doctor en drets i bibliotecari reial, amic personal dels papes Nicolau V i Calixte III Borja, actuà de capità d'una galera pontifícia, el 1456, lluitant contra l'amenaça turca. Una amenaça neutralitzada durant uns anys per la victòria de coalició pontifícia-aragonesa a la batalla naval de Metelino.³⁰

Serveis comercials, serveis militars, serveis privats o institucionals, serveis al rei o a la resta d'institucions catalanes o dels aliats, ens remeten a la flexibilitat en l'actuació econòmica d'aquestes famílies dedicades al comerç, a la banca i al món navilier. Rafael Ferrer, que entre 1421 i 1431 actuava d'administrador de la Guarda d'Esclaus fugitius,³¹ seria designat per obrir consolat i tribunal de comerç a Alexandria, on seria nomenat ambaixador davant del soldà d'Egipte. Entre 1433 i 1440 ocupà la Tresoreria del General, iniciant la vinculació de la nissaga Ferrer a l'administració directa de les finances públiques a Catalunya.³² La vinculació familiar amb el servei al deute públic devien tenir el seu pes. Nebot de Rafael Ferrer, Bartomeu Ferrer i Tàrrega, mercader, nét de Bernat Ferrer, fou regent de comptes del General de 1463³³ fins a la seva mort, l'any 1476.

El seu cosí germà, l'abat Antoni Pere Ferrer i Girona, presidí la Cancelleria, que, entre d'altres

funcions, era l'encarregada de la redacció i conservació de la documentació reial, tasca documentalista on també destacaran altres membres de la família Ferrer. El germà d'Antoni Pere, Antic Ferrer, seria agutzil reial.³⁴

L'ampli marge de maniobra que permetia participar en tota mena de negocis polítics o econòmics, reials o no, en temps de pau, s'estroncà en temps de revolta o de guerra. Temps de fer visible la trama immaterial de confiança i fidelitats.

La Busca moderada.

L'alt patronat polític de la Monarquia

La Universitat de Mataró comprà, en el convuls any de 1454, els drets de castellanía als Destorrent i establí en emfiteusi l'escrivania i la carnisseria a Bernat Ferrer. L'any 1446 la vila havia recuperat³⁵ aquests drets que ara en feia establiment després de múltiples queixes al monarca per contrafacció de la Carta de 1419. Recuperada la titularitat, n'establí l'exercici.

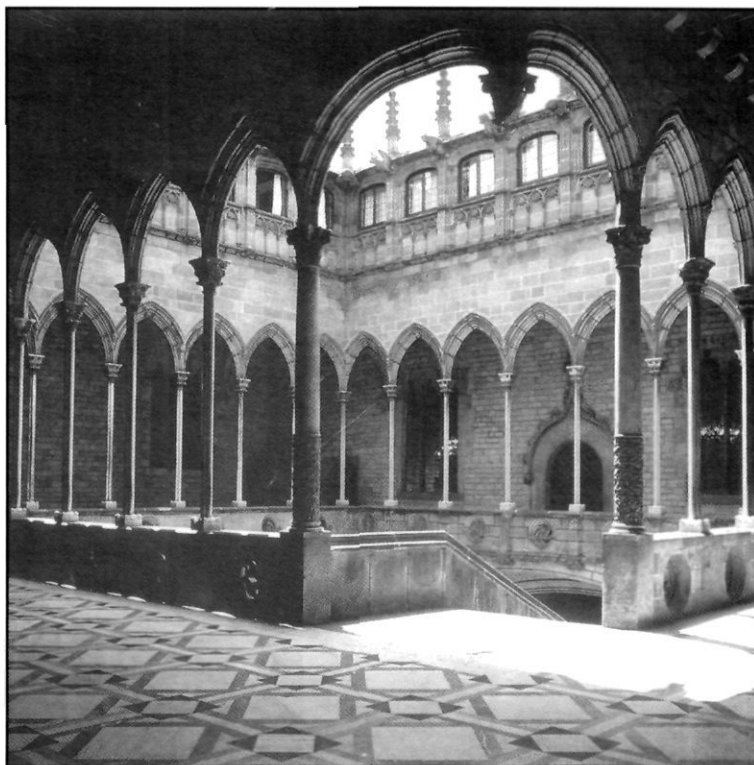
Aquesta recuperació de drets per a la Universitat a Mataró coincidí amb la presa del control del Consell de Cent de Barcelona per part de la Busca amb la intervenció protectora de Galceran de Requesens,³⁶ lloctinent a Catalunya del rei Alfons IV, el primer de sang no reial. Requesens es recolzà en homes de la seva xarxa d'afinitats, homes de confiança com els mercaders

Façana posterior de l'antic casal de l'escrivania al carrer d'en Palau. La part que donava al Carreró va ésser enderrocada a finals del segle XIX per construir una nova edificació.

Fotografia Ramon Reixach.

Palau de la Generalitat. Barcelona.
Galeria de columnes.

Pere Destorrent, sènior, i Bernat Ferrer, els quals foren escollits pel nou Consell de Cent, el setembre de 1454, síndics de la Ciutat a les Corts que s'havien de celebrar. Els membres de l'anomenada Busca moderada foren bandejats amb la radicalització del moviment popular. El maig de 1455 serien destituïts com a síndics.³⁷ Aquest fet no impedí que el fill de Pere Destorrent, el Vell, un dels caps moderats «buscaires»,³⁸ Pere Destorrent i Cassassaia (Barcelona; v. 1415-1462), nomenat conseller tercer de Barcelona per Requesens, banquer, administrador de la Taula de Canvi (1457) i curador de monedes (1456 i 1459), fos executat el maig de 1462 per la biga un cop recuperà el poder municipal.³⁹

Bernat Ferrer, que també havia participat en el govern de les institucions municipals barcelonines, com el Consell de Cent i la Taula de Canvi,⁴⁰ sembla que es retirà de l'escena política passant al seu quarter d'hivern de Mataró, on posseïa propietats⁴¹ i l'escripcia. A finals de la dècada dels cinquanta apareix fent comerç amb Sardenya en una nau pròpia.⁴² I l'any 1457 contractant, com un dels dos prohoms de la vila, un retaule dedicat a santa Cecília per a l'església parroquial de Santa Maria de Mataró, amb el prestigiós pintor Lluís Borrassà.⁴³

La guerra civil (1462-1472).

El partit destorrentista.

Un constitucionalisme monàrquic

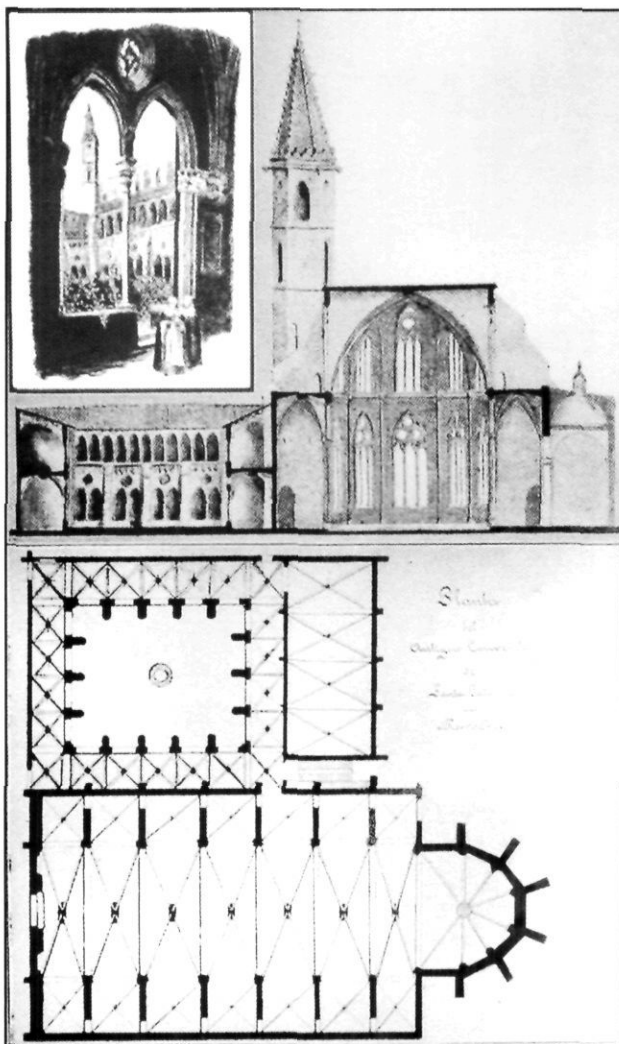
Desconeixem la posició dels fills d'aquest Bernat Ferrer de Mataró durant la guerra civil catalana del segle xv. Bernat Bartomeu Ferrer, nét de Bernat Ferrer de Barcelona, destacà en el camp antijoanista com a tresorer de la Bandera o exèrcit municipal de Barcelona, ciutat de la qual fou també conseller.⁴⁴

En el mateix bàndol es trobà l'oncle de Bernat Bartomeu, l'abat Pere Antoni Ferrer, que havia estat president de la Generalitat de 1458 a 1461. L'any 1462 encapçalà el consell de cinc persones comissionades per la Diputació per tenir cura de la seguretat i defensa del Principat. Després de molts serveis a la causa antijoanista, les sospites d'apropament del clan familiar a la causa de Joan II, provocaren el seu desterrament a Marsella amb el seu germà Antic, l'any 1471.⁴⁵

Aquest mateix any (1471), el nebot de l'abat Ferrer, el militar Pere Joan Ferrer i Destorrent (1431-1503), que havia lluitat fins aleshores als exèrcits antijoanistes, es posava a les ordres del monarca trastàmara. Benet Oliva⁴⁶ ha resumit la trajectòria i els lligams amb el seu cunyat Joan Sarriera, casat amb Violant Margarit i Bertran, neboda de Joan Margarit i Pau (1421-1484), bisbe d'Elna i de Girona i cardenal.

Joan Sarriera sortí del conflicte amb la confirmació de la Batllia General de Catalunya, càrrec que ostentà fins a l'any 1501, rellevant-lo el seu fill, Miquel Sarriera i Margarit, fins a l'any 1517. Després de la seva mort, el càrrec passà per període d'un segle a la família Icart, vinculada familiarment, territorialment –la costa del camp de Tarragona– i políticament amb els Requesens. Per la seva banda, Pere Joan Ferrer rebia en penyora (1471) la jurisdicció civil i criminal de les parròquies dels termes del castell de Mataró i Burriac. Es tractava d'un premi als serveis de Ferrer i un càstig col·lectiu a l'actitud de Mataró per decantar-se per la col·laboració amb Barcelona. La vila havia fet efectiu el privilegi del carreratge de 1424. L'any 1480, els termes retornaren a la Corona després que les seves universitats tornessin a passar per caixa.

Les aliances de la guerra civil, els precedents i la postguerra, segellades per «efusió de sanch», forjaren dues parcialitats a la població de Mataró.

Planta i alçat del desaparegut convent de Santa Caterina de Barcelona.

l'alteració de l'harmonia d'una societat entesa com un cos, el cos social. Les parcialitats com a subjecte social, formades per un col·lectiu de famílies vinculades per lligams de fidelitat esperada, actuà en els camps econòmic i polític amb un abast interestamental i amb projecció intergeneracional. Serà el cas del partit dels Destorrent, desenvolupat a l'empara d'una Monarquia amb ganes d'enfortir-se —cesarisme— dins, i sense voler anorrear-lo, el marc institucional constitucional català. Allunyat dels extrems del radicalisme constitucionalista o de l'absolutisme monàrquic, una cultura política que encara hauria d'esperar. Un constitucionalisme monàrquic amb fortes influències del tomisme polític. Els Destorrent, residents al carrer de Mercaders, tenien el panteó familiar a la capella de Sant Tomàs d'Aquino del convent de Santa Caterina de Barcelona dels pares predicadors.⁴⁷

Un segle i mig més tard, la vídua d'un descendent d'una branca dels Ferrer de Mataró,⁴⁸ Francesc Celso Ferrer i de Peguera, doctor en ambdós drets i membre del Consell de Sa Majestat, Eulàlia Ferrer, féu possible, gràcies a la seva col·laboració econòmica, la fundació del col·legi dels dominics de Sant Vicenç i Sant Ramon de Penyafort de Barcelona.⁴⁹ Aquest matrimoni havia estat molt vinculat al convent de Santa Caterina de la capital. La vídua de Francesc Celso Ferrer i els seus hereus eren en ple segle XVII (1621), un dels finançadors del deute públic de la Universitat de Mataró.⁵⁰ El seu germà, Josep de Ferrer i de Peguera seria executat, durant la Guerra dels Segadors (1646), per les autoritats catalanes a Barcelona, acusat de formar part d'una trama per fer retornar el Principat a l'autoritat de Felip IV composta pels desencisats de les expectatives posades en l'aposta francesa i el caire radicalitzat i violent que anava prenent la revolta de 1640.

D'una banda, en sortiren escaldats els més antiojanistes, que havien apostat per l'aliança amb Barcelona; de l'altra, beneficiats aquells que inicialment no es resistiren a la tendència general contra el monarca, però que amb el devenir i la radicalització de la guerra s'aproparen a Joan II. En aquest trajecte, el tràgic final de l'experiència buscaire moderada de Pere Destorrent i Cassassaia, sembla referencial.

Al voltant de Jaume Destorrent i Cassassaia, germà de Pere Destorrent, es formà un partit compost per un grapat de famílies de la capital barcelonina amb trajectòries similars, que n'arrossegarien d'altres repartides sobre el territori català.

El paper de les parcialitats en l'articulació política i econòmica del Principat i comtats els segles XV i XVI fou cabdal. Un substantiu, parcialitat, utilitzat per les pròpies fonts contemporànies simultàniament a la de partit, facció, bandositats o camarada sovint amb una connotació negativa per

FERRAN II I EL PARTIT DESTORRENTISTA

El partit destorrentista serà format pel nucli dur dels «homes» en qui Ferran II podia confiar a Catalunya. Acabada la guerra civil, període en el qual la família Destorrent va haver de fugir de la capital, els cercles de buscaires moderats que acabaren el conflicte al costat del monarca aparegueren als seus ulls com a homes en qui poder confiar. En aquest cercle destacaran els Requesens, entre els membres de la petita noblesa joanista, i els Destorrent i Ferrer, entre la burgesia mercantil.

Ferran II

La petita noblesa del litoral. Requesens, Icart i Oms

El fill de Galceran de Requesens, Lluís de Requesens i Joan, baró de Molins de Rei, que donà suport a Joan II durant la guerra civil, retornava a la capitulada Barcelona l'any 1472 per ser nomenat governador general del Principat (1472-c.1509). Dos anys més tard, el rei el premiava amb la baronia de Castellvell, una contrafacció de les clàusules de 1397 per les quals aquestes parròquies s'havien incorporat a la Corona amb la promesa de no poder-ne ser separades.

Els germans Galceran i Dimes de Requesens i Joan continuaren al servei del rei, ara Ferran II, des de l'armada reial, especialment activa en les guerres amb França a Itàlia reactivades per la invasió de Nàpols per Carles VII (1494). Galceran de Requesens fou capità de l'armada reial a Nàpols i capità general de l'armada reial a Catalunya, quan aquesta actuà a la campanya de Màlaga contra el regne nassarita (1487).

Dimes de Recasens i Joan, capità de galeres, lluità contra els francesos el 1496. Participà, posteriorment, amb les naus sicilianes que feren la guerra a Venècia i en la defensa de Rodes contra el Turc.

Una germana seva, Elisabet de Requesens i Joan, es casà amb Joan d'Icart, senyor de Torredembarra, la família del qual, com hem esmentat, succeiria durant un segle els Sarriera al capdavant de la Batllia General de Catalunya.

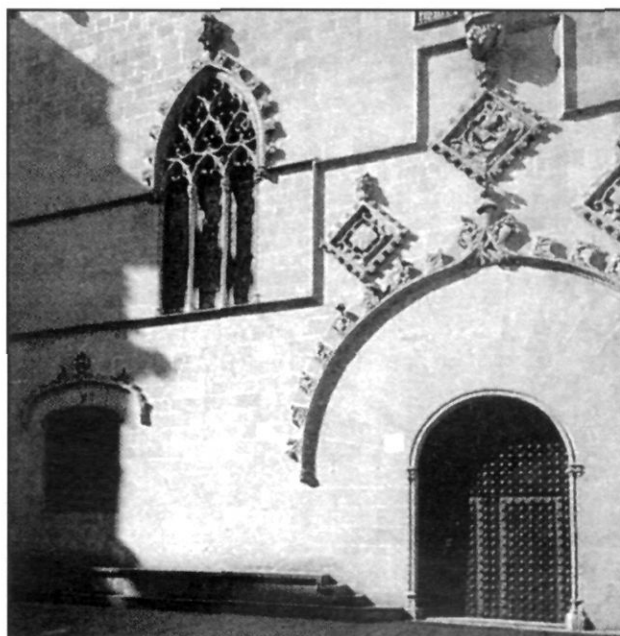
Lluís d'Icart i de Recasens, nebot dels germans Requesens, membre del cos de gentilhomes creat

per Ferran II i patge de la reina,⁵¹ va participar en les guerres de Ferran II a Itàlia, tenint un paper de primer ordre en la conquesta de Nàpols el 1503 i posterior en l'administració del regne, on arribà a esdevenir carlà del Castell Nou de la seva capital.⁵²

Berenguer d'Oms, membre d'una família —els Oms— de la petita noblesa costanera i reialista que emparentarà amb els Desbosch, senyors de Vilassar, exercí com a capità de l'armada establerta a Catalunya en el setge marítim al regne de Granada. Els Oms acabarien heretant els títols i possessions dels Desbosch.⁵³ La família Palau de Mataró, els futurs Palau i Soler, foren homes de confiança dels Oms, com aquests ho foren dels Cardona i tots ells del rei a Catalunya durant el segle XVI i la primera meitat del XVII.

Els juristes Destorrent, Guardiola i Albanell

Jaume Destorrent i Cassassaia, germà de l'ajusticiat Pere Destorrent, que Ferran II recordava per haver «perdut per nostre servey los béns e la vida»,⁵⁴ fou alumne de l'Estudi General de Lleida i doctor en lleis. Jaume Destorrent, partidari de Joan II durant la guerra civil, fou igualment fidel col·laborador de Ferran II, sigui a les institucions municipals de Barcelona, al General o a la Cúria reial. Al seu voltant es consolidà, com hem dit, un partit reialista moderat que la doctora Carme Batlle anomenà destorrentista.⁵⁵ L'any 1484, essent conseller en cap de Barcelona, Jaume Destorrent finançà i dirigí una milícia ciutadana contra els remences que havien entrat al Maresme. Advocat de la Diputació del General i de la ciutat de Barcelona, actuà com a síndic d'aquestes institucions

Façana gòtica de l'Ajuntament de Barcelona.

Cor de la catedral de Barcelona.
Cadira amb l'escut de Carles I, record de la sessió
del Toissó d'Or que hi va tenir el 1519.

en diverses ocasions per parlamentar amb el monarca. L'any 1490 fou novament escollit conseller en cap, ara de forma directa pel lloctinent després que aquest prengués el poder del Consell de Cent en una acció que ha estat qualificada de veritable «cop d'Estat» per Jaume Dantí.⁵⁶ L'any següent, Destorrent fou nomenat canceller reial. Per ocupar aquest càrrec va haver de renunciar als oficis d'advocat del General i de la Batllia General que exercia.⁵⁷ Fou igualment responsable de la institució de la matrícula de ciutadans i mercaders de Barcelona.

L'any 1493, el seu gendre Guerau Guardiola (+1523), menor, fill del doctor en drets Guerau Guardiola, substituï el seu sogre com a advocat de la Ciutat, plaça que no havia estat coberta des de l'accés de Destorrent a conseller en cap de Barcelona l'any 1490. L'any 1482, Guerau Guardiola havia estat elevat a la dignitat de cavaller.⁵⁸ Guerau Guardiola, menor, accediria posteriorment a una regència del Consell d'Aragó.

El jurista Jeroni Albanell,⁵⁹ un altre home de confiança de Ferran II, formà part del partit de Jaume Destorrent.⁶⁰ Tots dos van tenir un paper clau en la redacció i implantació de la reforma o redreç del Consell de Cent promogut per Ferran II, que culminà en el privilegi de 1493 i 1498.⁶¹ Homes de cultura, Jeroni i el seu germà Galceran Albanell, canonge de la catedral de Vic i posteriorment de Barcelona, van aconseguir un part de la important biblioteca de l'erudit cardenal Joan Margarit.⁶²

Els Ferrer

En la concepció del redreç del consistori barceloní participà també Jaume Ferrer.⁶³ Els germans Jaume i Bartomeu Ferrer, fills de Bernat Ferrer, foren introduïts per recomanació reial a les bosses que es van haver de formar en aplicació del Privilegi de 1498, que feia néixer el procediment insaculatori per a l'elecció dels càrrecs del Consell de Cent.⁶⁴ Jaume Ferrer (+1518)⁶⁵ havia entrat a la Cúria reial de Barcelona, l'any 1474, com a secretari, una plaça d'oficial rebuda probablement pel paper de la seva família a les darreres etapes de la guerra civil catalana. Fou, segurament, el Jaume Ferrer, jurista i escrivà reial, qui amb Lluís Margarit actuà com a comissari reial, el juny de 1485, en els parlaments amb els remences per tal de negociar la pau i preparar la futura sentència arbitral de Guadalupe.⁶⁶

Jaume Ferrer passaria també per l'escribania major dels comtats de Rosselló i Cerdanya.⁶⁷ L'any 1494 apareix ja com a l'escrivà major de la Diputació del General, càrrec que ostentà fins a la seva mort.⁶⁸

El seu germà, Bartomeu Ferrer, batlle de Les Borges, Castellet i Belloch durant dos triennis consecutius de la dècada dels vuitanta, trencant la norma de no superar el trienni, havia rebut, l'any 1489, una plaça d'escrivà reial a la cúria de Barcelona.⁶⁹ Deu anys més tard consta com a protonotari reial.⁷⁰ Entre 1505 i 1506, Bartomeu Ferrer, de qui més tard recordaria el rei «los muchos y agradables servicios que del havemos recibido», era nomenat regent de la Tresoria General,⁷¹ a pocs mesos de diferència del nomenament del seu nebot Galceran Ferrer, fill de Jaume, com a regent de la Batllia General de Catalunya que tenia en propietat Joan Sarriera.⁷² «L'ofici de regent de la Tresoreria era un dels de major rellevància dins la jerarquia dels oficials reials de Catalunya, ja que s'encarregava de recaptar els ingressos de la reial hisenda i pagar els funcionaris que estaven al servei de la Monarquia a Catalunya».⁷³

Bartomeu Ferrer, que posteriorment seria elevat a la dignitat de cavaller,⁷⁴ era autoritzat pel General, el juliol de l'any 1510, per incorporar-se com a ajudant del seu germà a l'escribania major. Vuit anys més tard, en morir Jaume Ferrer, el

Capelleta de Sant Jaume, al Carreró,
ara plaça de l'Ajuntament.
Fotografia Ramon Reixach.

succeí com a titular de l'escrivania major del General fins a l'any 1530.⁷⁵ L'any 1514 Bartomeu Ferrer havia associat, com a coadjutor al càrrec de tresorer del General, el seu nebot Jaume Ferrer, menor, que seria també nomenat cavaller, però que no va poder succeir el seu oncle ja que va morir abans que ell. Un Jaume Ferrer, segurament aquest Jaume Ferrer, menor, actuava l'any 1510 com a secretari del rei.⁷⁶

El partit dels Destorrent s'havia convertit en un dels grups familiars més influents de Barcelona, amb extensions territorials sobre el territori català, com veurem tot seguit.

Entre 1510 i 1512, els fills de Jaume Destorrent, Antic Sarriera, els dos germans Jaume i Bartomeu Ferrer i altres van mantenir amb els Sentmenat diferents episodis de lluita de bàndols.⁷⁷

Entre Barcelona i Mataró

Tot i actuar institucionalment a Barcelona, els germans Ferrer vivien a cavall de Barcelona i Mataró. Jaume Ferrer, durant el curs, havia de demanar permís a la Diputació per poder absentar-se del càrrec quan es desplaçava a Mataró, on tenia dona i fills.⁷⁸ L'estiu de 1520, el seu germà Bartomeu, escrivà major, era a Mataró, on el va venir a cercar una visita institucional.⁷⁹

El casal dels Ferrer era situat entre el Carreró i el carrer d'en Palau, a tocar de la plaça Gran. L'any 1558 el Carreró era designat com a carrer de Fra Jaume.⁸⁰ Una capella mural dedicada a sant Jaume en perpetuà el record fins al dia d'avui. A finals del segle anterior era conegut amb el nom de l'Escrivania.⁸¹ Pel que fa al carrer d'en Palau, aquest havia estat denominat, a finals del segle xv, carrer d'en Bernat Ferrer. El casal dels Ferrer era situat en un indret de caràcter estratègic, a l'entrada de la vila per l'antiga Via Augusta, que comunicava amb Barcelona i el camí del Vallès-Osona. Annex a la plaça Gran, on hi havia el mercat. En aquest casal, els Ferrer tenien l'escrivania de la vila i terme, que l'any 1482 passava d'Arnau Ferrer, que havia succeït el seu pare Bernat, a Jaume Ferrer, germà del propi Arnau.

Els fills de Bernat Ferrer van formar part del partit ferrandista, dins del bàndol destorrentista, cosa que no significà, com hem vist, a cavall dels segle xv i xvi, romandre exclòs de les institucions

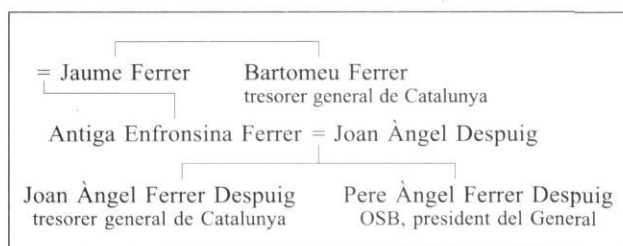

catalanes, General o Consell de Cent. I menys després del resultat de la guerra civil catalana del segle xv, un període que obriria un considerable espai i oportunitats polítiques d'actuació per als monàrquics constitucionalistes, entre els quals es podien comptar els Ferrer.

A nivell local, per mitjà de lligams de parentiu i clientelars amb els Ferrer, un grup de nissagues mataronines —els Seguí, els Arnau, els hostalers Palau...— es vinculà i integrà des de la capital del Maresme a la vida econòmica i política del Cap i Casal de Catalunya. Només apuntar que el Consell de la Universitat, reunit en sessió a l'església de Santa Maria, el 21 de febrer de 1521, acordava que tots els caps de casa anessin el dilluns següent a arrencar els camins per portar la fusta dels boscos de Canyamars i Dosrius a Mataró «...e asò per la ordre del senyor taserer [Bartomeu Ferrer] que féu als dits venerables Jurats com és de pes, que les galeres que la Majestat fa fer fer, se fasen en la plage de la mar de la vila de Materó e per quantla fusta és en lo bosch e riera de Canyamars e Dosrius, e perquè los camins no estam bé perquè puguen passar les carretes per traure dita fusta per dites carretes...».^{81bis}

CARLES I

L'11 de juny de 1530 moria Bartomeu Ferrer.⁸² L'any següent prenia el relleu,⁸³ com a regent de la Tresoreria General de Catalunya, Joan Àngel Despuig i Ferrer,⁸⁴ conegut com a Ferrer Despuig, fill d'Antiga Enfronsina Ferrer i de Joan Àngel Despuig,⁸⁵ ciutadà honrat de Barcelona, conseller segon de la capital l'any 1510.⁸⁶ Enfronsina Ferrer era filla de Jaume Ferrer, germà de Bartomeu. El propi Bartomeu havia estat tutor de Joan Àngel Despuig i Ferrer⁸⁷ a Barcelona per haver quedat orfe de pare. Joan Àngel Despuig i Ferrer es casà amb Àngela Ollers. Compartiren la seva residència entre Barcelona i Mataró, vila on va néixer l'any 1526 un dels seus fills.⁸⁸

Joan Àngel Ferrer Despuig, com se'l va conèixer, formà part de l'equip del vicecanceller universal del Suprem Consell d'Aragó Miquel Mai (+1546),⁸⁹ que defensà els interessos de Carles V a les Corts de 1533. Miquel Mai havia estat nomenat vicecanceller aquest darrer any per succeir Joan Sunyer. Joan Sunyer havia jurat el càrrec l'any 1529 a Mataró, on es trobava circumstancialment Carles V.

L'anterior vicecanceller únic per a tota la Corona d'Aragó havia estat Antoni Agustí i Siscar,⁹⁰ gendre de Jeroni Albanell, que hem vist actuar al costat de Jaume Destorrent. El fill d'Antoni Agustí, Antoni Agustí i Albanell, futur bisbe de Lleida (1561-1576) i arquebisbe de Tarragona (1576-1586) i Miquel Mai formaren part del cercle d'humanistes erasmistes existent a Barcelona.⁹¹

L'antic partit destorrentista continuà donant bons serveis a la Monarquia, ara en la persona de l'emperador Carles V.

Les Corts de 1533 acordaren continuar la construcció de galeres, en aquesta ocasió cinquanta més, dins del marc de la política de rearmament naval de Carles V per tal de controlar la Mediterrània Occidental. Per les mans de Joan Àngel Ferrer passaren els fons que serviren per pagar els serveis d'Andrea Dòria a Carles V. A finals de 1534 i començament de 1535, Ferrer ingressà a la Tresoreria 360.675 ducats provinents de Sevilla,

Carles I a Barcelona amb la muntanya de Montserrat al fons. Tapís. Patrimoni Nacional (Madrid).

possibles gràcies a l'arribada de plata americana, amb els quals efectuà diversos pagaments. Bona part els utilitzà per fer front a les despeses de reforçament de l'armada reial, construcció de naus i pagaments a l'almirall genovès enmig de la campanya que acabà amb l'ocupació de Tunis per part de més de trenta mil homes (1535).⁹²

El seu germà Pere Àngel Ferrer i Despuig, monjo benedictí i abat de Sant Cugat del Vallès (1541-1559), fou escollit diputat eclesiàstic i com a tal president del General el dia de Santa Magdalena de 1557, ja que Girolamo Doria, del clan d'Andrea Doria, sent-ne escollit, no volgué prendre possessió. El 17 de novembre de 1559,⁹³ Pere Àngel Ferrer morí sense poder veure acabat el seu mandat al capdavant del General.

FELIP II. EL REIALISME MODERAT
DESCOL·LOCAT

Quan era a punt de no pondre's el sol sobre l'imperi espanyol, començà el crepuscle de les relacions harmonioses dels plançons del partit destorrentista amb la Monarquia. Joan Àngel Ferrer Despuig patí acusacions de malversació de fons per part de l'Oficina del mestre racional. L'any

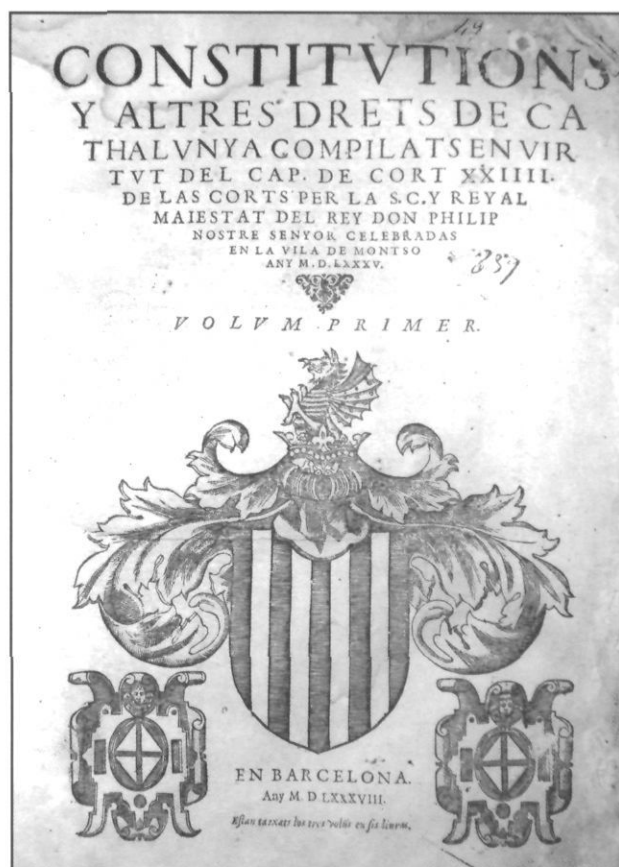
Les «Constitucions de Catalunya», edició de 1585.
Museu Arxiu de Santa Maria. Biblioteca.

1548, responia en sentit contrari manifestant que portava gastades més de sis mil lliures del seu patrimoni, pel fet d'acompanyar l'emperador en els seus desplaçaments a Castella i Flandes. El 7 de juliol d'aquell mateix any fou suspès del càrrec. Rehabilitat, fou succeït, l'any 1558, pel seu fill Francesc Ferrer Despuig i Ollers (+1589)⁹⁴ al capdavant de la regència de la Tresoreria Reial,⁹⁵ càrrec que abandonà l'any 1562.

Els tresorers generals que substituïren els Ferrer foren els germans Miquel Codina (+1567) i Pere Bernat Codina (+1574).⁹⁶ Posteriorment foren tresorers Martí Joan Franquesa, membre del clan familiar dels Franquesa, i el seu parent Francesc Puig, tots dos del nucli dur del partit ultrareialista, que a finals de segle XVI, des de l'administració del rei a Catalunya, protagonitzà no poques hostilitats contra el General i el Consell de Cent.⁹⁷

Francesc Ferrer Despuig presentà a les Corts de 1585 un greuge sobre els perjudicis soferts per la seva casa al capdavant de la regència de la Tresoreria General. La constant presència de Ferran II a Barcelona havia provocat que el seu predecessor en el càrrec, Bartomeu Ferrer, morís deixant només una sola casa,⁹⁸ malgrat la pensió anual de 300 ducats d'or obtinguda l'any 1514, que sembla no va ajudar gaire a superar el desgast patrimonial.⁹⁹ L'any 1558, Francesc Ferrer Despuig i Ollers havia obtingut una pensió de dues-centes lliures que només havia pogut cobrar una vegada, segons manifestà el 1585.¹⁰⁰

Durant la dècada del vuitanta, Francesc Ferrer Despuig participà en diverses divuitenes del General de consulta, d'interpretació o de visita o en les ambaixades de la Diputació, especialment les que s'adreçaren al virrei aquells anys. Una tasca de mediació cada vegada més problemàtica per l'augment de la tensió entre les institucions catalanes i els virreis de Felip II. Una d'aquestes ambaixades va tenir lloc el 5 d'agost de 1588, en ple conflicte per la redacció de les resolucions de les Corts de 1585 manipulades pel partit dels Franquesa. Tal com ha indicat Torres i Ribé, estem davant de la «maduració autòctona de les teories de l'absolutisme, gestada entre els membres de la tercera sala de la Reial Audiència o Reial Consell, els plantejaments dels quals quedaren incorporats al marc conceptual de la monarquia hispànica, i mostraren una enorme capacitat de persistència en el temps».¹⁰¹ A aquests membres de la Tercera

Sala s'havia d'afegir els dos tresorers generals de finals de segle, els nouvinguts Martí Joan Franquesa i Francesc Puig, els quals utilitzaren ja els arguments dels drets de conquesta, materialitzada el 1472 amb la victòria de Joan II sobre el Principat, per parlar de les facultats i supremacia del rei en l'afer de la interpretació de les resolucions acordades a les Corts de 1585.¹⁰² Pérez Latre ha descrit les sospites del General contra Francesc Puig, a qui considerà «home en tot absolut» i les pors sobre els seus amplis poders, així com la postura radical ultrareialista en l'afer Granollachs. En aquesta ocasió, Puig recordà a Felip II que el seu besavi, Ferran II, «con menos razones de las que hoy tiene su magestad tomó en su mano toda la administración del General».¹⁰³ Com a resposta, l'escriptor Pere Porter va fer aparèixer Francesc Puig a l'infern de la seva emulació, a la catalana, de la *Divina Comèdia* de Dante.¹⁰⁴

A l'altra banda, membre d'una de les nissagues promogudes per l'aparició dels Trastàmars a Catalunya i que ocupà la Tresoreria General de Catalunya durant la primera meitat de segle, Francesc Ferrer Despuig fou escollit, en diverses ocasions, pel braç reial en la comissió d'assessorament del General per tractar de «los negocios resultants de les constitucions y capítols de la última Cort» (de 1585).¹⁰⁵ Un conflicte que

Panoràmica de Barcelona, dibuixada el 1563 per l'artista flamenc Anton van der Wyngaerde, conservada a la Biblioteca Nacional d'Àustria, Viena.

derivava de la tensa qüestió sobre l'abast del poder de la Monarquia.

El germà de Francesc, Joan Àngel Ferrer Despuig i Ollers, actuà també a la Diputació del General, en el seu cas com a ajudant ordinari de l'escribania major, on consta l'any 1562 com a encarregat dels capbreus. Novament, un Ferrer apareixia vinculat a la gestió de les rendes públiques. L'any 1571 era advocat del General.¹⁰⁶ També seria titular de l'escribania de Mataró, la qual passà posteriorment a mans del seu germà Francesc.¹⁰⁷

Els «genovesos» catalans, comerciants i banquers a l'imperi de Felip II: els Ferrer, Casademunt, Saurí i Puigjaner

a) Comerç i producció

Francesc Ferrer Despuig i Ollers, fill de Joan Àngel Ferrer Despuig i Àngela Ollers, era cosí de Lucrècia Ollers, esposa de Bernat Casademunt, mercader.

Francesc Ferrer Despuig i Ollers es casà amb Àngela Puigjaner i Saurí, filla de Violant Saurí i el banquer Damià Puigjaner.¹⁰⁸

Els Casademunt, els Saurí i els Puigjaner foren tres famílies de mercaders catalans que penetraren comercialment l'interior de Castella, especialment per mitjà de la seva presència a les fires de Medina del Campo, i contactaren amb el comerç americà accedint als ports de Sevilla i Cadis. Albert García Espuche, qui ha estudiat el paper d'aquestes famílies en l'abast peninsular del comerç català a cavall dels segles *xvi* i *xvii*, considera els Casademunt «auténtica sucursal», una «punta de lanza del comercio catalan en Castilla». L'any 1566, Pere Joan Casademunt, establert a Medina, va obtenir poders de diversos mercaders catalans per poder cobrar-hi.¹⁰⁹ Entre ells, consta Francesc Arnau i Francesc Palau de Mataró,¹¹⁰ el darrer cunyat de Joan Arnau Palau, germà de Jeroni Serra Arnau.

Emparentada amb els Casademunt apareix la família Cornet, mercaders d'Igualada, que a començament del segle *xvi* figurava ja a la matrícula de ciutadans honrats de Barcelona en la persona

d'Antic Cornet, espòs d'Aldonça Ferrer, filla de Jaume Ferrer, tresorer reial de Catalunya.¹¹¹ El seu fill, Joan Lluís Cornet i Merlès, fou diputat del General pel braç reial.¹¹² I el seu nét, Francesc Cornet i de Tamarit, capità d'un galió a la batalla de Lepant, fou cunyat del comerciant Francesc Casademunt.

La situació central dels Casademunt «se complementa com los vínculos que mantenía con los mercaderes-banqueros catalanes más destacados de Castilla, los Saurí y los Puigjaner, precisamente aquellos que protagonizaron la transición de Medina a Madrid. En efecto, Pere Joan Casademunt actuó como apoderado de Pau Puigjaner y Francesc Puigjaner al menos desde la mitad de los años sesenta, y mantuvo también tratos con Joan y Pau Saurí». Jaume i el seu fill Bernat Casademunt, aquest casat amb una Ollers, comerciaren amb Castella —on donaren poders a Pere Joan Casademunt—, Sevilla, Madrid i amb la seva Cort.¹¹³ Cort on també actuaren els Saurí, els quals invertiren fort en les empreses del rei com a proveïdors i financers, fins al punt «que su proximidad al monarca les convirtió en piezas esenciales del comercio catalán».¹¹⁴

Pel que fa als Puigjaner, «actuaban en proximidad de la corte y eran banqueros y personas de confianza de los virreyes de Cataluña». El sogre de Francesc Ferrer Despuig, Damià Puigjaner i Morell,¹¹⁵ banquer i mestre major de la Seca de Barcelona, compaginava els serveis a la Corona com a provisor de triremes del Principat de Catalunya, i la recaptació de la butlla de la Santa Creuada a Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya¹¹⁶ amb la feina de banquer. Puigjaner

finança el virrei Hurtado de Menoza; i serví la Diputació, sigui com a banquer¹¹⁷ o com a arrendador de la bolla del General.

En referència a l'activitat comercial i el seu abast geogràfic, gràcies al control dels canals de distribució, per mitjà de casa pròpia com la que tenia a Madrid o de corresponsals, Damià Puigjaner va tenir presència a la costa atlàntica, Cadis i Sevilla, amb la qual podia tenir accés a l'incipient mercat americà. També a l'interior peninsular: Saragossa, Madrid...; al Mediterrani: Balears, Sàsser.. o, fins i tot, a Lió.

El cunyat de Francesc Ferrer Despuig, Miquel Puigjaner i Saurí, envià expedicions comercials a Lisboa i assegurà vaixells que venien de les Índies Orientals. Pau Puigjaner i Saurí intervingué en la important producció de vidre de Mataró, exportant-lo fora del Principat i contractant i invertint en la seva fabricació fins a convertir-se en un veritable «promotor de la indústria del vidre» de la capital del Maresme,¹¹⁸ població on residia periòdicament el seu cunyat Francesc Ferrer Despuig. El vidre mataroní fou el primer gran exemple del desenvolupament d'una activitat industrial a Mataró, nascuda de la integració de la població al gran mercat hispànic, el precedent del que succeiria amb la sederia el segle XVIII i la mitgeria el segle XIX.

Albert Garcia Espuche ha destacat la vessant mercantil de la petita noblesa catalana, així com el factor de la doble residència. «Los miembros de la pequeña nobleza podían explotar, en un momento de deliberación de la economía y de movilidad creciente, las ventajas y las facilidades que daban las dobles residencias, en las poblaciones de origen y en Barcelona».¹¹⁹ Novament ens situem dins el procés de simbiosis, descrit per Jacques Heers, de complementarietat i integració creixent de la vida rural i la ciutat medieval canalitzada pels lligams de nobles i mercaders urbans amb les seves poblacions rurals d'origen.¹²⁰

Un exemple fou el cas dels Ferrer. Tant de Francesc Ferrer Despuig com del seu gendre, Pere Despuig,¹²¹ a cavall entre Barcelona i Mataró, on exercí, de 1588 a 1592, de notari a l'escribania de la qual era titular el seu sogre.¹²² L'any 1600, Pere Despuig, consta, entre d'altres mercaders de la capital maresmenca, com un dels exportadors de vi a Gènova.¹²³ Francesc Ferrer Despuig, que l'any 1578 actuava de testimoni en un contracte sobre un cens a percebre per l'Hospital de Mataró [Arxiu família Vallmajor. Pergamí de 1578] fou purgat de pesta amb la seva família al mas Borrell, vora Mataró, l'any 1589, el mateix de la seva mort.¹²⁴

Escut del rector Guillem Cassador.
Museu Arxiu de Santa Maria. Santa de Síntesi.
Fotografia Ramon Reixach.

b) Voler i doler del vell partit monàrquic constitucional

L'any 1586, Francesc Ferrer Despuig atorgava poders a Pau Saurí i a Miquel Puigjaner i Saurí per cobrar de Don Diego Fernández de Cabrera y Bovadilla, tresorer del rei al regne d'Aragó.¹²⁵ «En general, la proximidad de los Saurí (y de los Puigjaner) al rey y al poder real hizo que su actividad se vinculase a la corte y que su presencia en las ferias, en especial en Medina del Campo, se hiciese partiendo del “cuartel general” de Madrid, sin abandonar el interés por Sevilla». És possible que es trobessin entre els impagats per la fallida de la Monarquia espanyola de 1575, com ho havien estat els genovesos, els quals reaccionarien amb un bloqueig financer que derivà en l'endarreriment de pagues i l'amotinament de tropes.

L'any 1575, Damià Puigjaner i Pere Cassador efectuaren un préstec de 98.000 lliures al virrei Don Hernado de Toledo. Pere Cassador, germà de Guillem Cassador, bisbe de Barcelona, anteriorment rector de Mataró, era nebot de Jaume Cassador, bisbe de Barcelona. Pere i Guillem Cassador, descendents d'una nissaga de mercaders de Vic, eren cosins germans de Gabriel Cassador i Claret, casat des de 1550 amb Jerònima Corbera,¹²⁶ germana del baró de Llinars, Rimbau IV de Corbera Santcliment. Gabriel Cassador era germà de Jaume Cassador i Claret, bisbe de Girona (1584-1597).

El virrei Hernado Álvarez de Toledo (1571-1580), fill bastard del duc d'Alba, governador de Felip II als Països Baixos (1567-1573), respongué a les demandes de cobrament de l'anterior préstec amb un contenciós contra els germans Pere i

Francesc Cassador. En aquest procés, el virrei va poder comptar amb l'ajuda de la facció reialista absolutitzant que acaparava la sala criminal, la tercera sala, de la Reial Audiència. Un conflicte financer que s'afegí a les tensions arrossegades d'anys anterior entre la ciutat de Barcelona i el poder virregnal.¹²⁷

Els germans Pere i Francesc Cassador foren acusats pel virrei d'ordir una conspiració per assassinar-lo a ell i el doctor Martí Joan Franquesa, trama que es demostrà posteriorment fictícia. El doctor Franquesa, considerat la mà dreta del virrei i uns dels màxims exponents de la facció ultrareialista de Catalunya,¹²⁸ havia estat anteriorment advocat dels germans Cassador i del propi Damià Puigjaner en els seus negocis privats.¹²⁹

Els germans Cassador foren detinguts. Francesc Cassador, canonge de Barcelona, morí al cap de pocs mesos a les presons reials.¹³⁰ Malgrat aquesta experiència, durant les torbacions d'inicis dels noranta a Barcelona, els Cassador encapçalaren un partit que defensà una actitud més contemporaneïtzadora amb el monarca en comparació amb la del partit dels Granollachs, per tal d'evitar, per a Catalunya, el tràgic final que per al marc constitucional d'Aragó suposaren les seves *Alteraciones*.¹³¹ Al voltant dels Cassador i dels Granollachs, en aquest darrer partit figurà un Cornet, Frederic Cornet i de Tamarit,¹³² es formaren dos pols de reacció, més distants en les formes que els continguts, a les tendències centralistes creixents, polítiques i econòmiques, que suposà el regnat de Felip II.

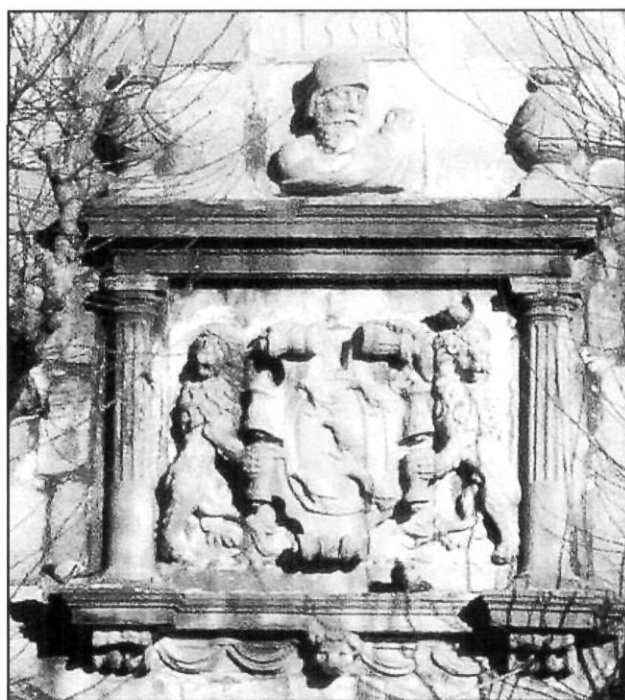
Segons Miquel Pérez Latre, els serveis comuns dels financers catalans com els Puigjaner, els Saurí o els Granollachs a les institucions del rei i de la terra «sembla periclitat precisament a finals del cinc-cents. La dècada final del regnat filipí suposà una trencadissa del model de lliure circulació de persones i d'idees entre els dos pols del sistema polític del país: no es produí cap encastellament del país, sinó la constatació progressiva que els seus interessos –inclosos els dels grups socials emergents– topaven amb greus dificultats de conciliació amb els de la Monarquia».¹³³ Una trencadissa de lliure intercanvi de serveis econòmics i polítics.

Antoni Simon ha parlat de «la feblesa de les adherències que tenia el poder reial entre la classe

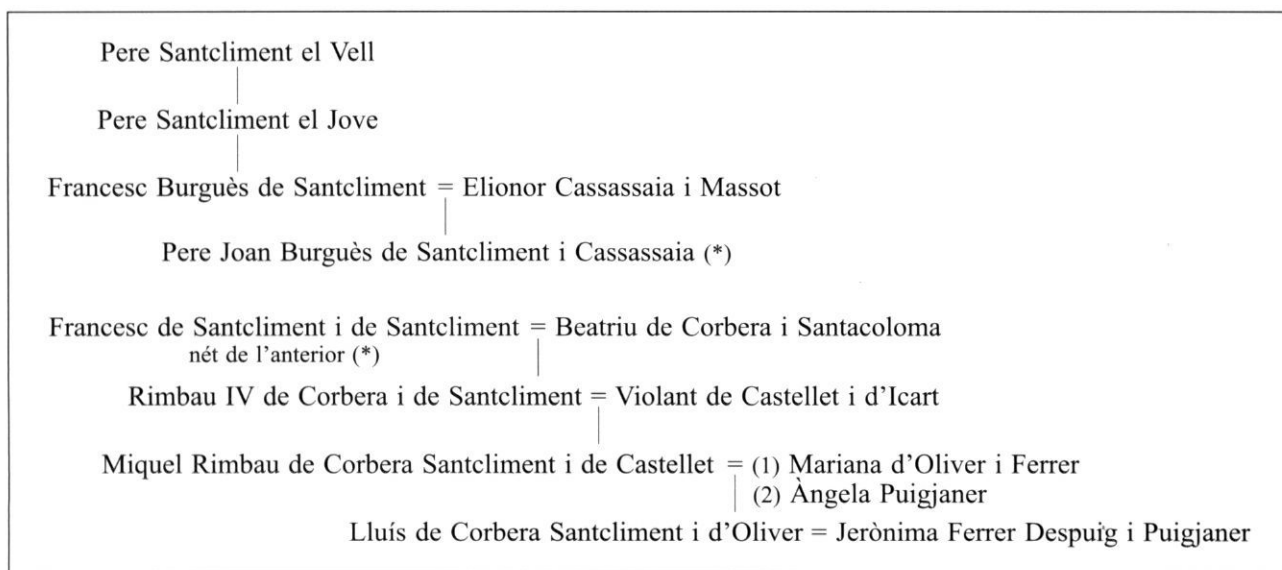
dirigent catalana».¹³⁴ La relació del reialisme constitucionalista amb la Monarquia de Felip II seria un voler i doler. Un doler, en moments d'encrespament de la política centralitzadora com fou el cas de les darreres dècades del segle XVI. Un voler, en moments de debilitat de la Monarquia a Catalunya, necessitada de recompondre una xarxa de confiança sobre el territori, especialment en moment de debilitat. Seria el cas de l'inici del regnat de Felip III i el perill francès a la frontera pirinenca que precipità una pluja de títols i dignitats a les Corts de 1599. Entre d'altres, foren elevats a la dignitat de noble Jeroni Argençola, Montserrat Guardiola i Miquel Puigjaner i Saurí (+1615); a comte, Pere de Queralt i a cavaller Miquel de Ferrer i Puigjaner, doctor en dret, que seria conseller en cap de Barcelona.¹³⁵ També en la reconstrucció del poder reial a Catalunya acabada la Guerra dels Segadors.

Els Ferrer i la casa dels barons de Llinars. El vell partit reialista

La pubilla de Francesc Ferrer Despuig, Jerònima Ferrer Despuig i Puigjaner, es casava l'any 1591 amb Lluís de Corbera Santeliment i d'Oliver (+1637), baró de Llinars i senyor del Far,¹³⁶ fill de Miquel Rimbau de Corbera Santeliment, que s'havia casat en segones núpcies amb Àngela Puigjaner, vídua de Francesc Ferrer Despuig. Els Ferrer Despuig enllaçaven amb senyors jurisdiccionals, els Corbera. La trajectòria dels Corbera Santeliment presenta molts punts de similitud amb les famílies que hem estudiat.

Escut de la casa dels Corbera.
Façana del castell nou de Llinars del Vallès.
Fotografia Ramon Reixach.

Genealogia dels Corbera-Santcliment.

Pere Santcliment el Vell (+1303), escrivà de la Cancelleria Reial entre 1268 i 1276, fou cap d'aquest departament durant tot el regnat de Pere el Gran. Com Pere de Màrgens, escrivà del racional, formà part de l'alt funcionariat reial que invertí els seus estalvis en propietats a les àrees veïnes a la capital, en el seu cas a Badalona i Sant Adrià. El seu fill, Pere Santcliment, el jove, fou veguer de Barcelona.

El fill de Pere Santcliment, el Jove, Francesc Burguès de Santcliment, ciutadà de Barcelona, fou conseller en cap de Barcelona i partidari de Ferran d'Antequera. Es casà amb Elionor Cassassaia i Massot, filla de Francesc Cassassaia, important mercader i banquer, que finançà expedicions de la Corona pel Mediterrani i rebé com a recompensa la Tresoreria General de Sicília a finals del segle XIV.

El seu fill, Pere Joan Burguès de Santcliment i Cassassaia, mercader i ciutadà de Barcelona, com els Requesens, fou patró d'una galera que simultaniejava les rutes comercials de Llevant amb el servei a les empreses d'Alfons el Magnànim a Nàpols. Burguès fou present a la flota de Bernat de Vilamarí que ostigà Gènova. Com a mercader, féu negocis amb el seu cunyat, el mercader barceloní de procedència solsonina, Joan de Llobera i Garró (1396-1454), armador de galeres al servei de la Diputació en les rutes comercials d'Orient i Flandes, negociant de draps i banquer com Jaume Cassassaia, amb qui s'associà en diverses ocasions.

Jaume Cassassaia era emparentat amb els germans buscaires moderats Pere i Jaume Destorrent i Cassassaia, els quals donaren, com

hem vist, nom al partit destorrentista del qual formaren part els germans Jaume i Bartomeu Ferrer. Com els Destorrent, el panteó familiar dels Santcliment era a l'església del convent de Santa Caterina dels pares predicadors.

Políticament, Pere Joan Burguès de Santcliment i Cassassaia exercí diversos càrrecs al Consell de Cent. Durant la guerra civil es decantà per Joan II, una fidelitat que tenia el precedent de l'empresonament per part dels bigaires del seu germà Galceran Burguès de Santcliment i Cassassaia, cavaller. Galceran Burguès havia servit l'armada reial durant la campanya de Sicília (1432).

Francesc de Santcliment i de Santcliment (+1537), nét de Pere Joan Santcliment i Cassassaia i de Pere de Santcliment, cavaller i mestre racional (1423-1435), que eren consogres i cosins germans, esposà l'any 1510 Beatriu de Corbera i Santacoloma, baronessa de Llinars i senyora del Far.¹³⁷

El seu fill, Rimbau IV de Corbera i de Santcliment, es casà l'any 1538 amb Violant de Castellet i d'Icart, pubilla d'Anna d'Icart i Pere de Castellet, baró d'Altafulla, com a successor de Pere de Castellet i de Requesens. Aquest darrer havia comprat la baronia a l'anterior titular, Lluís de Requesens, qui era cosí germà seu.¹³⁸

Miquel Rimbau de Corbera Santcliment i de Castellet, baró de Llinars i d'Altafulla, es casà en primer núpcies, l'any 1566, amb Marianna d'Oliver i Ferrer, filla d'Elionor Ferrer¹³⁹ i de Miquel d'Oliver i de Sabastida, baró de Balsareny i senyors de Navàs i de Lluçà. Miquel d'Oliver era descendent de Pere Galceran d'Oliver i de Bret, capità de les

La batalla de Lepant.
Plafó de rajoles ceràmiques del segle XVII
de l'església del Roser de Valls.

tropes de Joan II, executat l'any 1463 per la Diputació del General per haver-se aixecat en armes durant la guerra civil catalana a favor del rei.

El cunyat del baró de Llinars i hereu de la baronia de Balsareny, Ferran d'Oliver i de Ferrer, es casà amb una Sarriera, descendent de la família Sarriera, que havia ostentat la Batllia General de Catalunya.¹⁴⁰

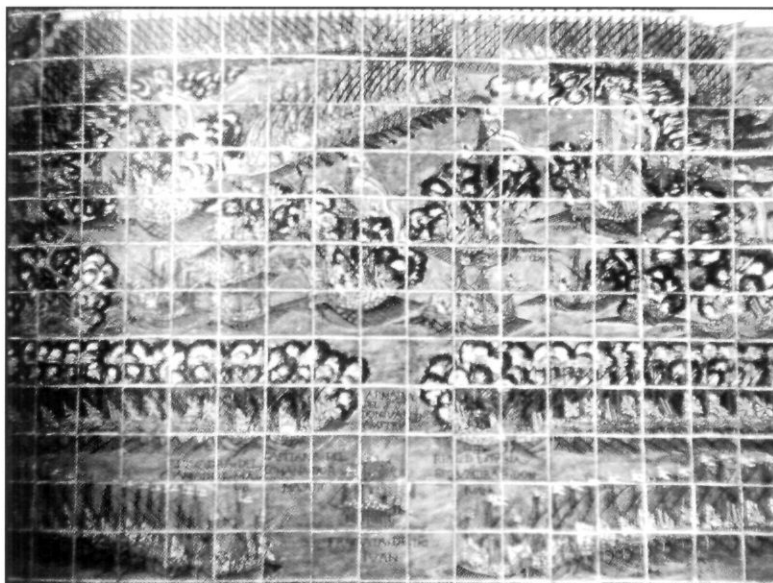
Miquel Rimbau de Corbera es casà, com hem dit, en segones núpcies, amb la vídua de Francesc Ferrer Despuig, Àngela Puigjaner.

a) Els Icart. Cardona i Lepant

El qui seria un dels protectors de la fundació del convent de Sant Josep dels pares carmelites descalços a Mataró, Joan d'Icart i de Carcassona,¹⁴¹ era fill de Lluís d'Icart i Agustí (+1580), Batlle General de Catalunya, casat l'any 1546 amb la lleidatana Dionísia de Carcassona i de Queralt, que aportà als Icart la senyoria d'Almenar.

Mort Lluís Icart, la Batllia General va passar al seu fill, Joan d'Icart i de Carcassona, que va portar a terme una campanya de recuperació de drets del Reial Patrimoni mitjançant capbreuacions i infeudacions.¹⁴²

Joan d'Icart i de Carcassona, pel seu casament amb Cecília de Queralt i d'Icart, era cunyat de Pere de Queralt i d'Icart, baró de Santa Coloma de Queralt, que havia estat elevat a comte de Queralt a les Corts de 1599. Pere de Queralt,

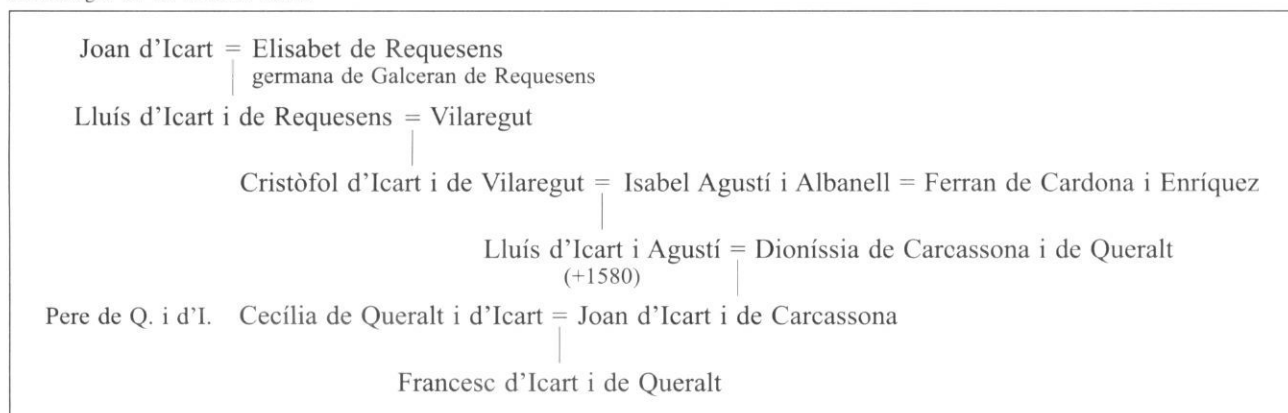

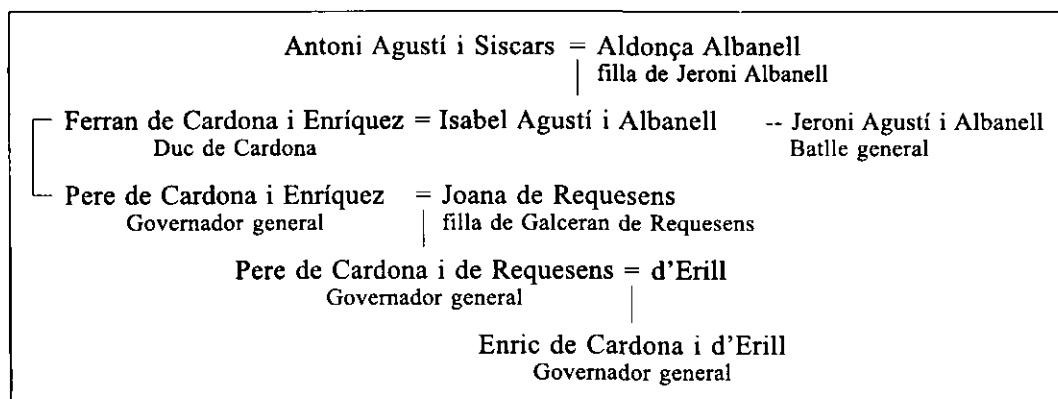
fill de Guerau III de Queralt i de Comtessina d'Icart, es casà l'any 1591 amb Maria Codina, filla de Pere Bernat Codina, regent de la Tresoreria General i germana de Pere Bernat Codina, que havia estat elevat a la dignitat de noble a les Corts de 1599. Felip III havia infeudat als Codina la baronia de Ponts com a satisfacció pels serveis a la Corona.¹⁴³

Joan d'Icart i de Carcassona, oncle de Dalmau de Queralt, futur virrei de Catalunya en la jornada del Corpus de Sang, ingressà a l'orde de Sant Jaume (1598)¹⁴⁴ com el seu cunyat, Pere de Queralt (1600).¹⁴⁵ El «Divendres a 10 de janer 1603 morí de matinada don Joan Ycart senyor de Torre d'en Barra, balle general de Catalunya. Era un dels honrats y bons cavallers que hi hagués en tota la terra, molt ben morigerat, honest, savi i molt humà. Anima eius in bonis demoretur».¹⁴⁶

La família Icart havia succeït, en la persona de Lluís d'Icart i de Requesens (+1533) i del seu fill Cristòfol d'Icart i de Vilaregut, l'any 1517, els

Genealogia de la família Icart.

Hi foren també presents Enric de Cardona i d'Erill, duc d'Assuévar, qui també lluità a Malta; Lluís de Requesens com a lloctinent de Joan d'Àustria;

Sarriera al capdavant de la Batllia General de Catalunya. El mateix any en què el propi Lluís d'Icart i de Requesens, besavi de Joan d'Icart i de Carcassona, fou elevat a la dignitat de noble.

La família Icart, de la qual hem fet esment de la seva trajectòria al servei de la Corona en època dels Trastàmars, conservà la Batllia General de Catalunya durant tot el segle XVI, llevat del període 1533-1551, en el qual fou batlle Jeroni Agustí i Albanell (+1551),¹⁴⁷ germà d'Isabel Agustí, l'esposa de Cristòfol d'Icart.¹⁴⁸ Els germans Agustí i Albanell eren néts per part de mare d'un col·laborador de Jaume Destorrent, Jeroni Albanell. Per part de pare eren membres de la nissaga dels Agustí, significats alts funcionaris reials al servei de Ferran II i Carles V¹⁴⁹ i membres del cercle d'humanistes barceloní.

Els Icart es casaren amb els Requesens i aquests amb els Cardona. Fins i tot es tancà el cercle familiar, ja que Isabel Agustí i Albanell, vidua Icart, es casà, en segones núpcies, l'any 1540, amb Ferran de Cardona i Enríquez (+1543), duc de Cardona, vidu,¹⁵⁰ germà de Pere de Cardona i Enríquez, duc d'Assuévar, governador general del Principat (1509-1545). Tots dos eren cosins germans del rei Ferran II.¹⁵¹

Pere de Cardona, duc d'Assuévar, es casà amb Joana de Requesens.¹⁵² El seu fill i nét es succeïrien en el càrrec de governador general de Catalunya, el qual fou conservat per la casa dels ducs d'Assuévar durant tres generacions, fins a l'any 1603, el mateix recorregut temporal que el de la família Icart a la Batllia General.

Mort Jeroni Agustí i Albanell (+1551) la Batllia General passà al seu nebot, Lluís d'Icart i Agustí (+1580). Lluís d'Icart era cosí segon de Joan de Cardona i de Requesens,¹⁵³ general de les galeres de Sicília i Nàpols a Gerba (1560), a Malta (1565) —on va haver participació de gent de Mataró— i a Lepant (1571).

Montserrat Guardiola;¹⁵⁴ Guillem de Sant Climent; a part de l'almirall Gian Andrea Doria, segon príncep de Melfi i fill del nebot i hereu d'Andrea Doria. Participà en els preparatius Joan Arnau Palau, de Mataró, amb la seva embarcació *La Juliana*, en el transport de tropes. Una batalla que fou immortalitzada pel poeta mataroní Joan Pujol.

Lepant fou el darrer gran exemple de mobilització militar de la Monarquia a Catalunya, comptant amb les xarxes autòctones de fidelitat. El cant del cigne de la cultura política monàrquica constitucionalista autòctona, que a partir de Felip II quedaria descol·locada i erosionada. El seu centre, el monarca, posava establiment la Cort fora del territori català. El centre esdevenia perifèria, un terreny abonat al radicalisme de caire patriòtic. De la mateixa manera que per a molts el govern d'un rei havia estat fins ara el millor, podia esdevenir el pitjor si creuava el rubicó de la tirania.

Mort Joan d'Icart (+1603), el Consell d'Aragó posà a votació el candidat a proposar com a successor a la Batllia General. Entre els candidats figurava Francesc d'Icart, fill de Joan d'Icart. Resultà guanyador de l'escrutini Miquel Montserrat Guardiola i de Terrades, regent del mateix Consell. La Corona ignorà la recomanació i nomenà «de manera inopinada» Jaume Pau Franquesa (1603).¹⁵⁵ L'antic partit reialista constitucionalista era sobrepasat per una generació formada en l'època de Felip II, amb una nova cultura política monàrquica més moderna que medieval, més absolutista que pactista.

b) Els Guardiola

Miquel Montserrat Guardiola i de Terrades,¹⁵⁶ era fill de Magdalena de Terrades, de la família dels senyors del castell de la Roca del Vallès, i de Miquel Guardiola i Destorrent, nét de Guerau Guardiola (+1523), advocat de la ciutat de Barcelona des de 1493 i besnét de Jaume Destorrent i Cassassaia.¹⁵⁷

Façana de l'església de Sant Josep de Mataró.
La fundació d'aquesta casa de carmelites descalços a Mataró gaudí de la protecció de Joan d'Icart i de Carcassona, batlle general de Catalunya.
Postal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Francesc Arnau, essent la padrina una filla de Jeroni Serra Arnau, primer síndic de Mataró a unes Corts (1599). Uns anys abans, Pau Castelló, doctor en medicina i en drets, fou nomenat metge de la Universitat de Mataró pel seu Consell per fer front a la pesta de 1589,¹⁶³ el mateix any que morí Francesc Ferrer Despuig. L'any 1630, el qui probablement fou el seu fill, Pau Castelló, doctor en medicina i el doctor Soler eren autoritzats pel Consell de la Universitat de Mataró per visitar els pobres de l'hospital de la població.¹⁶⁴ L'any següent (1631), l'inventari post-mortem dels seus béns posà de manifest la primera de les biblioteques de la capital del Maresme, dos centenars de llibres de totes les temàtiques. La segona de Mataró tenia una seixantena de volums.¹⁶⁵

És molt probable que Pau Castelló fos descendent del barceloní Francesc Castelló,¹⁶⁶ doctor en drets, ministre del Consell reial, fiscal de la Cúria règia i fiscal del Reial Patrimoni del Principat de Catalunya, elevat a la dignitat de cavaller el 1538, qui segons Adela Fargas, era casat amb Caterina Ferrer, filla del tresorer general de Catalunya, Bartomeu Ferrer.¹⁶⁷ I del seu fill, Joan de Castelló (I) i de Ferrer, donzell de Barcelona, casat amb una Guardiola.

Joan de Castelló (II) i de Guardiola (+1604), doctor en drets, fou jutge de la primera sala de la Reial Audiència (abans de 1590-1604), advocat fiscal patrimonial de la Reial Audiència i regent de la Cancelleria Reial, interinament (1602-1604).¹⁶⁸ Durant la dècada dels noranta havia també estat assessor del General.¹⁶⁹ Joan Castelló, germà de Francesc Castelló,¹⁷⁰ doctor en medicina a Barcelona, casat amb Marianna Simó,¹⁷¹ l'any 1571 fou nomenat protomèdic reial de Catalunya.

Joan de Castelló (III) i Oliver, fill de Joan de Castelló (II), seria desinsaculat pels francesos acusat de traïdor a la pàtria l'any 1641.

EL CASAL DE L'ESCRIVANIA I EL BENEFICI DE SANT ESTEVE

Dels Ferrer quedà a Mataró el record de Jaume [Antoni] Ferrer com a fill il·lustre de la població, la titularitat dels drets i del casal de l'escrivania pública i el patronat actiu del benefici de Sant Esteve a la parroquial de la ciutat, amb un altar decorat amb la

Doctor en drets, Miquel Montserrat Guardiola i Terrades exercia l'any 1578 com a assessor i advocat ordinari del General.¹⁵⁸ Posteriorment, ingressà com a doctor de la Reial Audiència fins que, abans de 1599, li fou atorgada una regència del Consell Suprem d'Aragó. L'any 1599, el monarca l'elevà a la dignitat de noble.¹⁵⁹ L'any 1601 actuava a Valladolid com a regent, acompanyat del protonotari Jeroni Gassol.¹⁶⁰ Guardiola, regent fins al seu traspàs el 1615, fou substituït per Joan de Sentís.¹⁶¹

El batlle general Joan d'Icart i Anna Ferrer, esposa de Miquel Montserrat Guardiola, aleshores doctor de la Reial Audiència, foren padrins d'un fill de Jaume Palau. Jaume Palau de Mataró era nebot de Jeroni Serra Arnau i del doctor Joan Palau, rector de la mateixa població i promotor de la fundació del convent dels pares carmelites descalços a la capital del Maresme l'any 1588, del qual foren també protectors el propi Serra Arnau, Joan d'Icart i el doctor Pau Castelló.

c) Els Castelló

El doctor Pau Castelló i Lucrècia Ferrer i Puigjaner, foren padrins d'Eulàlia Palau i Arnau (Mataró 1598),¹⁶² filla de l'anterior Jaume Palau de Mataró. L'any següent, Pau Castelló tornà a ser padrí, aquest cop de Josep Arnau, fill de

Lluís de Corbera Santcliment i d'Oliver =

= (1) Jerònima Ferrer Despuig i Puigjaner

└ Anna de Corbera Santcliment i Ferrer Despuig = Jeroni d'Argençola i de Blanes
fill de Jeroni d'Argençola i de Monrodon

= (2) Magdalena d'Argençola

└ Josep de Corbera Santcliment i d'Argençola

= (3) Anna Magdalena de Guardiola

└ Francesc de Corbera Santcliment i de Guardiola = De Pons

Josep de Corbera Santcliment i de Pons = Maria De Blanes

Elisabet de Corbera Santcliment i de Blanes = Josep Antoni de Rubí i de Boixadors
Marquès de Rubí

Lapidació de Sant Esteve, obra del pintor Antoni Viladomat. Jaume Antoni Ferrer i Puigjaner, el 19 de desembre de 1588 va professar al convent dels pares agustins de Barcelona. Aficionat als arxius, va historiar les fundacions agustines a Catalunya i compondre les biografies dels frares agustins més cèlebres de la seva època. La seva obra va romandre inèdita fins a la darrereria del segle XVII, en què fou editada per Josep Massot, OA. Morí l'any 1639 a Perpinyà.¹⁷²

La casa del baró de Llinars continuà en la persona dels fills de Lluís de Corbera Santcliment i d'Oliver, que incorporà l'any 1635 a les seves possessions la baronia de Balsareny. Lluís de Corbera es casà en segones núpcies amb Magdalena d'Argençola i en terceres, amb Anna Magdalena de Guardiola.

Anna de Corbera Santcliment i Ferrer, pubilla de Jerònima Ferrer i Puigjaner, de qui heretà els béns de la casa Ferrer i la titularitat dels drets d'escrivania de Mataró, es casà amb Jeroni d'Argençola i de Blanes, fill de Jeroni d'Argençola i de Monrodon.

El sogre d'Anna de Corbera, Jeroni d'Argençola i de Monrodon, senyor de Manola i de Montpalau, era carlà dels Alfachs a Tortosa. Jeroni d'Argençola era un antic veterà de les tropes del duc d'Alba a Flandes.¹⁷³ Capità i comissari de la infanteria del rei,¹⁷⁴ fou governador dels comtats de Rosselló i Cerdanya de 1605 a 1611 en substitució de Joan de Queralt, membre de la família del futur virrei comte de Santa Coloma; i governador general del Principat de 1611 a 1613.¹⁷⁵ Aquesta plaça havia estat ocupada, com hem vist, fins a l'any 1603 pels Cardona, de la branca dels ducs d'Assuévar, durant gairebé un segle.

L'any 1613, Jeroni d'Argençola demanà la renúncia del càrrec després de cinquanta-tres anys

al servei de la Corona, tot demanant per al seu successor «...merced de trasladar a los hijos premio y onrra para que mejor adelantar y continuen el intento que esta en seu casa de fieles y obedientes vasallos de su Magd...»¹⁷⁶ Acceptada la renúncia que no el prec, fou succeït en el càrrec de governador per Aleix de Marimon de 1613 a 1639. Felip III havia elevat a noble Jeroni d'Argençola i de Monrodon a les Corts de 1599,¹⁷⁷ que es casà amb una filla dels Blanes, senyors de Vilalba Sasserra, els quals heretarien l'any 1649 el comtat de Centelles.

L'espòs d'Anna de Corbera Santcliment i Ferrer Despuig, Jeroni d'Argençola i de Blanes, mestre de camp dels reials exèrcits, ocupà la lloctinència¹⁷⁸ de mestre racional l'any 1652 després de la interrupció de la Guerra dels Segadors, tot substituint Guerau Guardiola i Ferrer.¹⁷⁹ L'any 1642 havia estat desterrat per les noves autoritats franco-catalanes a Gènova, però posteriorment retornà, incorporant-se a l'exèrcit de Felip IV.¹⁸⁰ Es tractava, doncs, de les romanalles de l'antic partit reialista de Ferran II, reviscolades després de les vel·leïtats absolutistes del partit dels Franquesa a finals del segle XVI i de la política de Felip II. Caigut en desgràcia el partit dels Franquesa i fracassada la constitució d'un suport absolutista a Catalunya, els vells seguidors del rei a Catalunya recuperaren una part del terreny perdut.

L'escrivania de Mataró passà d'Anna de Corbera i Ferrer Despuig, per falta de successió, al seu germanastre Francesc de Corbera Santcliment i de Guardiola, hereu de la casa dels barons de Llinars, per mort del seu germanastre Josep de Corbera Santcliment i d'Argençola.

El fill de Francesc de Corbera Santcliment i de Guardiola, Josep de Corbera Santcliment i de Pons,¹⁸¹ es casà amb Maria de Blanes.

Castell nou de Llinars del Vallès.
Sobre el portal major, l'escut dels Corbera.
Fotografia Ramon Reixach.

Elisabet de Corbera Santcliment i de Blanes, baronessa de Llinars, es casà amb Josep Anton de Rubí i de Boixadors, doctor en drets, segon marquès de Rubí, fill de Pere Rubí, des de 1656 lloctinent de la Batllia General i 1675 lloctinent de mestre racional, i de Regina de Boixadors, germana d'Alexandre de Boixadors. Pere Rubí i el seu cunyat, Alexandre, foren oficials catalans als exèrcits de Carles II, com a mestres de camp, lluitant contra França a la frontera pirinenca catalana. Pere Rubí morí de resultes d'una ferida de bala rebuda en la defensa de Roses el 1693.¹⁸²

Josep Anton de Rubí i de Boixadors, fou un dels capdavaners de partit austriacista conjuntament amb els seus amics Joan Antoni de Boixadors i de Pinós, comte de Savallà, i Pau Ignasi de Dalmasses, tots ells fundadors i directius de l'Acadèmia de la Desconfiada. L'arxiduc Carles nomenaria Josep Anton de Rubí i de Boixadors regent del Reial Consell d'Aragó i mestre racional de Catalunya. General d'artilleria dels reials exèrcits des de 1711, virrei de Mallorca des de 1713, va haver d'exiliar-se a Viena acabat el conflicte. El 1719 l'arxiduc el nomenà governador d'Anvers.

El seu fill, Josep Salvador de Rubí i de Corbera Sancliment, va morir el 1717 al convent dels pares dominics de Santa Caterina de Barcelona, d'on era religiós. La seva germana, Maria Francesca de Rubí i de Corbera, casada amb Francesc de Pignatelli i Aimeric, heretà els títols i possessions de la casa dels marquesos de Rubí. I seguidament, el fill d'aquest, Antoni de Pignatelli i de Rubí, renuncià als títols per entrar en religió.¹⁸³

Els Pignatelli i els marquesos d'Ayerbe

Maria de Pignatelli i de Rubí, hereva de la casa Pignatelli per renúncia del seu germà, es casà amb Pedro Jordán de Urríes, marquès d'Ayerbe.

Els marquesos de Rubí, els Pignatelli i els marquesos d'Ayerbe, ostentaren successivament la titularitat de l'escrivania de Mataró i el patronat actiu del benefici de Sant Esteve, erigit a la parroquial de Santa Maria, durant el segle XVIII com a hereus de la casa dels barons de Llinars. Així com la casa situada al carrer d'en Palau, delimitada a llevant per les cases que tenien entrada per la plaça Gran, a ponent per la casa de Gaspar Portell i a tramuntana i a migdia pels carrers de Fra Jaume (el Carreró) i d'en Palau. Era el casal dels Ferrer, que a l'Apeo de 1716 era «pròpia del Baró de Llinars amb la Escrivania mayor en dita casa que és del dit y segrestat per lo Rey. Consisteix en quatre aponsentos baix, sinch alt y una porxada al segon, habitada per Antoni Gusi, notari, arrendatari de dita Escrivania y Francesc Garau, boter».¹⁸⁴ L'any 1698, el mateix Gusi s'havia negat a allotjar soldats en aquest casal per considerar que era casa propietat de gaudins. Els jurats i el batlle expeditivament feren «espetllar» les portes per fer-hi entrar un soldat.¹⁸⁵ Acabada la Guerra de Successió, la casa fou embargada per les autoritats felipistes com a càstig pel posicionament austriacista del baró de Llinars, qui d'altra banda es trobava exiliat a l'Imperi.

Ramon Reixach i Puig

NOTES

- 1.- PERE BENITO I MONCLÚS, *Les parròquies del Maresme a la baixa edat mitjana. Una aproximació des de les visites pastorals (1305-1447)*, (Mataró 1992), 243. Notari Joan Nadal de Barcelona.
- 2.- JOAQUIM LLOVET, «La nòmina de les famílies de Mataró i l'exacció del lloçol segons el capbreu de Pere de Màrgens», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 32 (Mataró, juliol 1988), 8.
- 3.- CORAL CUADRADA, *L'aixada i l'espasa. L'espai feudal a Catalunya* (Tarragona 1999), 120.
- 4.- MARIA ASSUMPCIÓ ZAPATA I BUXENS, *La Baronia Desbosch del Maresme. Una jurisdicció feudal en l'edat moderna* (Mataró 2004), 58-59.
- 5.- CORAL CUADRADA, *L'aixada i l'espasa...*, p. 176. Pere de Màrgens fou pare de Maria de Màrgens, que es casà amb Pere Arnau Marquès, senyor del castell de la Roca, descendent de Pere Marquès, notari, home de confiança del rei Alfons el Franc. Isabel Marquès i de Màrgens es casà amb Ramon de Peguera, menor, fill del baró de Lluçà.
- 6.- *Ibid.*, 178-179.
- 7.- JOAQUIM LLOVET, *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània* (Mataró 2000), 63.
- 8.- JOAQUIM LLOVET, «La imposició de l'onzè a Mataró l'any 1392», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 8 (Mataró, juliol 1980), s/p, n. 3.
- 9.- JOAQUIM LLOVET, «Esclaus a Mataró a finals del segle XIV», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 26 (Mataró, juliol 1986), 23-24.
- 10.- CARMÉ BATLLE I GALLART I TERESA VINYOLÉS I VIDAL, *Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques* (Barcelona 2002), 122.
- 11.- MARIA TERESA FERRER I MALLOL, «Felip d'Anglesola i Arnau Descolomer», *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, v. I, 1359-1518 (Barcelona 2003), 85 i 92.
- 12.- AGUSTÍ DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història. La societat i l'organització del treball* (Barcelona 1973), 608-609.
- 13.- MARIO DEL TREPPO, *Els mercaders catalans i l'expansió de la Corona Catalano-Aragonesa* (Barcelona 1976), 78.
- 14.- *Ibid.*, 169.
- 15.- PERE BENITO I MONCLÚS, *Les parròquies del Maresme*, 153-154.
- 16.- LLOVET, *Mataró, dels orígens...*, 72.
- 17.- ROSER SALICRÚ I LLUCH, «Esclaus i propietaris d'esclaus a la Catalunya del segle XV. L'assegurança contra fugues» (Barcelona 1998), 168.
- 18.- JACQUES HEERS, *La invención de la Edad Media* (Barcelona 2000), 221-229.
- 19.- Guerau de Requesens i de Relat fou bisbe de Lleida (1380-1399).
- 20.- MARIO DEL TREPPO, *Els mercaders...*, 78; BENET OLIVA I RICÓS, *La petita noblesa del Maresme. Tres trajectòries: Des Bosch, Ferrer i Sala (s. XIV-XVII)* (Mataró 2002), 62.
- 21.- ROSER SALICRÚ I LLUCH, *Mataró, carrer de Barcelona. Els privilegis reials de 1419, 1424 i 1480 i la concòrdia amb Barcelona de 1481* (Mataró 2000), 6-7. Conferència pronunciada el 30 de novembre de 1999 al saló de plens de l'Ajuntament de Mataró.
- 22.- SALICRÚ, *Mataró, carrer de Barcelona...*, 24.
- 23.- LLOVET, *Mataró, dels orígens...*, 75.
- 24.- *Ibid.*, 91.
- 25.- *Ibid.*, 75. Pere Destorrent rep confirmació d'Alfons IV, 1436.
- 26.- JOAN GIMÉNEZ, «L'escrivania de Mataró, una dilatada pervicència feudal», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 27 (Mataró, gener 1987), 24-32.
- 27.- SANTIAGO I JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV* (Barcelona 1987), v. I, 45.
- 28.- JAUME VICENS VIVES, «Els Trastàmars», *Història de Catalunya* (Barcelona 1979), 368.
- 29.- BENET OLIVA, *La petita noblesa del Maresme*, 48. L'any 1420 Bernat Ferrer de Barcelona cedia als seus fills censals del General de Catalunya.
- 30.- *Ibid.*, 64.
- 31.- SALICRÚ, «Esclaus...», 29.
- 32.- OLIVA, *La petita noblesa del Maresme...*, 64-65.
- 33.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Generalitat de Catalunya (Barcelona 1994-1996), vol. I, 176.
- 34.- TOMÁS DE MONTAGUT I ESTRAGUÉS, «Les institucions de govern», *Història, política, cultura i societat als Països Catalans*, vol. 3 (Barcelona 1996), 302.
Dietaris de la Generalitat de Catalunya, vol. I, 205.
- 35.- CARLES MARFÀ, «Notaries i notaris a Mataró (segles XI-XV). Antecedents i gènesi d'una institució», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 27 (Mataró 1987), 17-18; LLOVET, *Mataró, dels orígens...*, 75-76 i 92.
- 36.- SOBREQUÉS, *La guerra...*, 45-46.
- 37.- CARMÉ BATLLE, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV* (Barcelona 1973), v. I, 211; i *Barcelona a mediados del siglo XV* (Barcelona 1976), 144 i 146.
- 38.- SOBREQUÉS, *La guerra...*, 47-48.
- 39.- JOAN BUSQUETA I RIU, «Destorrent», *Diccionari d'Història de Catalunya* (Barcelona 1993), 342-343.
- 40.- Bernat Ferrer fou conseller del Consell de Cent en dues ocasions els anys trenta.

- 41.- LLOVET, *Mataró, dels orígens...*, 88. L'any 1450 era el propietari del molí de vent de la Mataró, situat vora el turó de Cerdanyola.
- 42.- MARIO DEL TREPPPO, *Els mercaders...*, 355 i 369.
- 43.- LLUÍS FERRER I CLARIANA, *Santa Maria de Mataró. La parròquia. El temple* (Mataró 1968), v. I, 45. Bartomeu Agell, 22 de març de 1457.
- 44.- SOBREQUÈS, *La guerra...*, 274 i 284-285.
- 45.- OLIVA, *La petita noblesa...*, 64.
- 46.- *Ibid.*, 52-56.
- 47.- BUSQUETA, «Destorrent», 343.
- 48.- ADELA FARGAS PEÑARROCHA, *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent* (Barcelona 1997).
- 49.- ALBERTO COLLELL, «Fundación del colegio de San Vicente», *Analecta Sacra Tarraconensia*, p. 3.
- 50.- JOAN GIMÉNEZ I BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment* (Mataró 2001), 562-564.
- 51.- PERE MOLAS I RIBALTA, *Catalunya i la casa d'Àustria* (Barcelona 1996), 167.
- 52.- *Ibid.*, 56.
- 53.- MARIA ASSUMPCIÓ ZAPATA I BUXENS, *La Baronía Desbosch del Maresme. Una jurisdicció feudal en l'edat moderna* (Mataró 2004).
- 54.- CARMÉ BATLLE, «La oligarquia de Barcelona a finales del siglo XV: el partido destorrentista», *Acta historicae et archeologicae Medievaliae*, núms. 7-8. UB (Barcelona 1986-1987), 327.
- 55.- *Ibid.*
- 56.- JAUME DANTÍ I RIU, *El Consell de Cent de la Ciutat de Barcelona (1249-1714)* (Barcelona 2002), 23.
- 57.- BATLLE, «La oligarquia...», 326.
- 58.- FRANCISCO JOSÉ MORALES ROCA, «Próceres habilitados en Cortes del Principado de Cataluña (1599-1713)», *Hidalguía*, v. I (Madrid 1983), 268-269.
- 59.- MOLAS, *Catalunya...*, 165-166. Jeroni Albanell (+1509) era des de 1494 membre del Consell d'Aragó. Galceran Albanell fou oïdor de comptes del General per designació reial (1491-1493).
- 60.- BATLLE, «La oligarquia...», 326, 328 i 333.
- 61.- DANTÍ, *El Consell...*, 23-26.
- 62.- ROBERT B. TATE, *Joan Margarit i Pau. Cardenal i bisbe de Girona* (Barcelona 1976), 179.
- 63.- SEBASTIÀ RIERA I VIADER, *Cartes de Ferran II a la ciutat de Barcelona (1479-1515)* (Barcelona 1999), 186.
- 64.- FARGAS, *Família i poder...*, 373.
- 65.- *Ibid.*
- 66.- SOBREQUÈS, *La guerra*, 16; RIERA, *Cartes*, 80.
- 67.- FARGAS, *Família i poder...*, 373.
- 68.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. I, 276.
- 69.- FARGAS, *Família i poder...*, 373-374.
- 70.- RIERA, *Cartes...*, 358.
- 71.- FARGAS, *Família i poder...*, 374; RIERA, *Cartes...*, 343. Bartomeu Ferrer apareix, però, ja el 1498 exercint de regent de la Tresoreria reial.
- 72.- FARGAS, *Família i poder...*, 374 i 381.
- 73.- MIQUEL PÉREZ LATRE, *Entre el rei i la terra. El poder polític a Catalunya al segle XVI* (Vic 2003), 56-57.
- 74.- FARGAS, *Família i poder...*, 339.
- 75.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. I, 325 i 347 i vol. II, 405.
- 76.- RIERA, *Cartes...*, 534.
- 77.- BATLLE, «La oligarquia...», 328.
- 78.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, v. I, 300. Any 1501.
- 79.- *Ibid.*, 356.
- 80.- Arxiu Municipal de Mataró (=AMM) C-2; Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis Laietana, Col·lecció Mataró (=BP, CEL, CM), Josep Maria Colomer, «La vida de Mataró en el segle XVI», mecanoscrit. Reprodueix una relació de deseners per a la guaita de 25 d'abril de 1558.
- 81.- Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu de Protocols Notarials (=ACA, APN) C Oa. Full intercalat a les actes del Consell de 1483-1488. Es tracta d'una llista de la milícia local o deseners d'entre 1483 i 1488.
- 81bis.- JOSEP M. COLOMER, *Mataró al mil cinc-cents* (Mataró 1969), 55.
- 82.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. II, 405.
- 83.- FARGAS, *Família i poder...*, 338.
- 84.- ACA, Secc. Patrimonials, Monistrol, perg. 1065. Testament de Joan Àngel Ferrer Despuig.
- 85.- *Ibid.*, p. 217. Enfronsina Ferrer, filla de Bartomeu Ferrer i d'Eulàlia, es casà l'any 1504 amb Joan Àngel Despuig.
- 86.- FARGAS, *Família i poder...*, 376 i 378.
- 87.- ALBERT GARCIA I MANUEL GUARDIA, *La construcció d'una ciutat: 1500-1900* (Mataró 1989), 277, n. 18.
- 88.- Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró (=MASMM), B1 f. 39. 1526. Joan Àngel Pere Onofre, fill de Joan Àngel Despuig àlies Ferrer.
- 89.- ÀNGEL CASALS, *L'Emperador i els catalans. Catalunya a l'imperi de Carles V (1516-1543)* (Granollers 2000), 276.

- 90.- MOLAS, *Catalunya...*, 74-79. Antoni Agustí i Siscar (+1523), jurista, des de 1506 fou membre del Consell d'Aragó i vicecanceller des de 1508. Pertanyia a una família provinent de Fraga que patí acusacions de conversa, un fet no estrany entre els alts funcionaris de Ferran II, com Lluís Santàngel, parent dels Agustí. Els membres de la branca aragonesa Agustí serien oficials de la Batllia General d'Aragó durant quasibé tot el segle XVI. Antoni Agustí i Siscar s'havia casat amb Aldonsa Albanell, filla de Jeroni Albanell (+1509). El 1516, Antoni Agustí i Siscar fou empresonat a Simancas per ordre de Ferran II, essent alliberat a la mort del rei pel regent cardenal Cisneros i enviat a Brussel·les, on fou absolt i rehabilitat. L'any 1522, el seu càrrec era posat sota la presidència del gran conseller Mercurio Gattinara.
- 91.- *Ibid.*, 74-79; JORDI RUBIÓ I BALAGUER, *La cultura catalana del Renaixement a la Decadència* (Barcelona 1964), 94 i 96-97.
- 92.- CASALS, *L'Emperador...*, 302, 305 i 306.
- 93.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. II, 67.
- 94.- FARGAS, *Família i poder...*, 379.
- 95.- *Ibid.*, 328.
- 96.- *Ibid.*, 106.
- 97.- PÉREZ, *Entre el rei...* (Vic 2003). JOSEP TORRAS I RIBÉ, *Poders i relacions clientelars a la Catalunya dels Austries* (Vic 1998).
- 98.- FARGAS, *Família i poder...*, 337.
- 99.- *Ibid.*
- 100.- PÉREZ, *Entre el rei...*, 91-92.
- 101.- TORRAS, *Poders i relacions...*, 55.
- 102.- *Ibid.*, 54.
- 103.- PÉREZ, *Entre el rei...*, 146-148, 211 i 226.
- 104.- TORRAS, *Poders i relacions...*, 60.
- 105.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, v. III, 160, 162, 165, 172, 173, 175, 177, 179, 181, 186, 191, 198, 236, 238 i 247.
- 106.- *Ibid.*, vol. II, 125, 338.
- 107.- MARFÀ, «Notaries...», 20.
- 108.- ALBERT GARCIA I ESPUCHE, *Un siglo decisivo. Barcelona y Cataluña 1550-1640* (Madrid 1998), 368.
- 109.- *Ibid.*, 363-365.
- 110.- *Ibid.*, 363.
- 111.- FARGAS, *Família i poder...*, 455.
- 112.- *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents* (Barcelona 2003), v. II, 97.
- 113.- GARCIA, *Un siglo decisivo...*, 364-365.
- 114.- *Ibid.*, 365.
- 115.- *Ibid.*, 302, 367-369, sobre Damià Puigjaner; 369 i 370, sobre els germans Puigjaner i Saurí i els seus fills.
- 116.- MORALES, «Próceres...», vol. II, 55.
- 117.- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. II, 256-257.
- 118.- GARCIA, *Un siglo decisivo...*, 214 i 402.
- 119.- *Ibid.*, 296.
- 120.- HEERS, *La invención...*, 221-229.
- 121.- GARCIA, *Un siglo decisivo...*, 295, 297.
- 122.- ACA, PNM, Pere Despuig.
- 123.- JOAN GIMÉNEZ I BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment* (Mataró 2001), 578 n. 1165.
- 124.- AMM C-3. BP; CEL, CM. Josep Maria Colomer, «La vida de Mataró en el segle XVI», mecanoscrit.
- 125.- GARCIA, *Un siglo decisivo...*, 365-366.
- 126.- FARGAS, *Família i poder...*, 207 i 453.
- 127.- PÉREZ, *Entre el rei...*, 169.
- 128.- TORRAS, *Poders i relacions...*, 52.
- 129.- FARGAS, *Família i poder...*, 394-400.
- 130.- PÉREZ, *Entre el rei...*, 170.
- 131.- *Ibid.*, 207-218.
- 132.- *Ibid.*, 246 i 279.
- 133.- *Ibid.*, 269-270.
- 134.- ANTONI SIMON I TARRÉS, *Els orígens ideològics de la revolució catalana de 1640* (Barcelona 2003), 291.
- 135.- MORALES, «Próceres...», vol. I, 238.
- 136.- *Ibid.*, 205. Lluís de Corbera olim de Santcliment i d'Oliver, baró de Llinars i de Balsareny, baró d'Altafulla i La Nou, senyor del Far, Collsabadell, Sanata, Avinyonet, Sant Genís de Masdovelles, Modalba, Navars, Lluçà i Ferran i protector del Braç Militar.
- 137.- Sobre els aspectes genealògics dels Corbera, PERE CATALÀ I ROCA (director), *Els castells catalans* (Barcelona 1969), vol. II, 233.
- 138.- CATALÀ (dir.), *Els castells catalans*, vol. IV, 13.
- 139.- Germana de Galceran Ferrer.
- 140.- MORALES, «Próceres...», vol. II, 9-10.
- 141.- MORALES, «Próceres...», v. I, 272.
- 142.- MOLAS, *Catalunya...*, 57-58.
- 143.- *Ibid.*, p. 129; PERE CATALÀ I ROCA, *El virrei comte de Santa Coloma* (Barcelona 1988), 25-26.

- 144.-MOLAS, *Catalunya...*, 207.
- 145.-*Ibid.*
- 146.-JERONI PUJADES, *Dietari*, edició a cura de Josep Maria Casas Homs (Barcelona 1975), vol. I, 235.
- 147.-MOLAS, *Catalunya...*, 56, 167 i 168.
Jeroni Agustí i Albanell participà a les campanyes de Carles V a Hongria el 1531, i contra el Turc al costat de l'emperador Carles I, així com en la defensa de Perpinyà contra els francesos el 1542. Fou també un assidu assistent dels cercles literaris de Barcelona, concretament el que girava al voltant de Joan Boscà i Almogàver.
- 148.-Cristòfol d'Icart es casà l'any 1519 amb Isabel Agustí i Albanell.
- 149.-MOLAS, *Catalunya...*, 74-77. Jeroni Agustí i Albanell fou fill d'Antoni Agustí i Siscar i d'Aldonça Albanell.
- 150.-De la seva primera esposa Francesca de Manrique de Lara.
- 151.-L'any 1509 era elevat a governador general del Principat Pere de Cardona i Enríquez, primer baró d'Assuévar, fill de Joan Ramon Folc IV, primer duc de Cardona i d'Aldonsa Enríquez, per mitjà de la qual era cosí germà de Ferran II.
- 152.-Pere de Cardona s'havia casat amb Joana de Requesens i dels Baus, filla de Galceran de Requesens, primer comte de Palamós, i cosina germana de Lluís d'Icart. Els barons d'Assuévar ostenterien el càrrec de governador general fins al 1603, quan morí Enric de Cardona i d'Erill (1593-1603) successor del seu pare, Pere de Cardona i de Requesens (1545 a 1593).
- 153.-MOLAS, *Catalunya*, pp. 56-57. Jeroni Agustí estava casat amb Anna de Urries, filla d'un secretari reial aragonès. Joan de Cardona era cunyat d'Hugo d'Urries, marquès d'Ayerbe, de la mateixa família que l'esposa de Jeroni Agustí.
- 154.-AGUSTÍ ALACOBERRÓ, *Pirates i bandolers al segle XVI i XVIII* (Barcelona 1991), 14.
- 155.-TORRAS, *Poders i relacions...*, 62.
- 156.-MOLAS, *Catalunya...*, 140.
- 157.-BATLLE, «La oligarquia...», 328; MORALES, «Próceres...», vol. I, 268.
- 158.-*Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Generalitat de Catalunya (Barcelona 1994-1996).
- 159.-PÉREZ, *Entre el rei...*, 285.
- 160.-PUJADES, *Dietari*, 1975, vol. I, 209.
- 161.-*Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. II, 194.
- 162.-MASMM, B3 f. 3 1598. La seva germana Eulàlia Estefania fou fillola del doctor Pau Castelló i de Lucrècia Despuig.
- 163.-AMM C-3; BP, CEL, CM, Josep Maria Colomer, «La vida de Mataró en el segle XVI», mecanoscrit.
- 164.-FRANCESC FORNS I SALVÀ, «Déu nostre Senyor vulla alzar la mà de aquest asot del contagi», *Una aproximació a l'epidèmia de pesta bobònica de 1650-1654 al terme del castell de Montpalau, al terme del castell de Palafolls i a Mataró* (Mataró 1992), 161.
- 165.-JOAN GIMÉNEZ I BLASCO, «Aspectes culturals d'una vila de l'antic règim: Mataró, s. XVII», *I Sessió d'Estudis Mataronins*, Museu Arxiu de Santa Maria (Mataró 1984), 35.
- 166.-MORALES, «Próceres...», v. I, 188-189.
- 167.-FARGAS, *Família i poder...*, 379 i 455.
- 168.-JOSEP LLUIS PALOS, *Els juristes i la defensa de les Constitucions. Joan Pere Fontanella (1575-1649)* (Vic 1997), 192.
- 169.-PÉREZ, *Entre el rei...*, 227. Joan Castelló participà com a assessor jurídic de la Diputació en la calma de 1593 després de la suspensió del redreç.
- 170.-Fou insaculat a la bossa de conseller segon del Consell de Cent de Barcelona, d'on fou extret el 1575. La seva elecció fou qüestionada per no ser ciutadà honrat, però fou acceptat per ser doctor.
- 171.-FARGAS, *Família i poder...*, 224-225 i 230. Sobre els Castelló, Joan de Gualbes es casà amb una Castelló i Simó.
- 172.-GLÒRIA OLIVÉ, «Anton, Jaume», *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya* (Barcelona 1998), vol. I, 90.
- 173.-ANTONI ESPINO I LÓPEZ, «Oficiales catalanes en el ejército de los austrias, 1635-1700», *Cuadernos de Historia Moderna*, núm. 24 (Madrid 2000), 45.
- 174.-FARGAS, *Família i poder...*, 307.
- 175.-MOLAS, *Catalunya...*, 47-49.
- 176.-FARGAS, *Família i poder...*, 340-341.
- 177.-PÉREZ, *Entre el rei...*, 256.
- 178.-La titularitat del racional era dels Cardona, marquesos d'Aitona, els quals no exercien per residir fora del Principat.
- 179.-MOLAS, *Catalunya...*, 65.
- 180.-ESPINO, «Oficiales catalanes...», 45.
- 181.-Francesc de Corbera es va vendre la baronia de Balsareny. El seu fill, Josep de Corbera, la d'Altafulla.
- 182.-ESPINO, «Oficiales catalanes...», p. 38; PERE MOLAS I RIBALTA, *L'alta noblesa catalana a l'Edat Moderna* (Vic 2004), 121.
- 183.-MOLAS, *L'alta noblesa...*, 122-123.
- 184.-AMM, *Apeo* 1716.
- 185.-JOAN GIMÉNEZ I BLASCO, *Una vila que s'ha fet ciutat* (Mataró 2003), 13. Opuscle publicat per l'Ajuntament de Mataró amb motiu del 300 aniversari del títol de Ciutat.